

Green Care

Verkttygslåda
för lantgårdar

Green care

Verktygslåda för lantgårdar

Anja Yli-Viikari och Pia Smeds
Editerad av Anna Molander

Projektets finansiering: EU 99 300 euro, stat 137 200 euro.

ISBN 978-952-326-699-5 (tryckt)
ISBN 978-952-326-700-8 (nätpublikation)

Nätpublikationens adress: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-700-8>

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Närings-, trafik- och
miljöcentralen

Innehåll

Inledning	4
Livskraft från den Österbottniska naturen	5
Naturen, djuren och lantgården som källor för välmående	6
Vård- och omsorgsverksamhet på lantgårdar i Nederländerna, Maija Lipponen	7
Klientens egna styrkor och resurser i rehabiliteringen	8
Naturen som en del av rehabiliteringsprocessen	9
Stöd för inre lugn och närvaro	10
Att aktiveras och bli en aktör i sitt eget liv	13
Resultat från verksamhet på lantgårdar	18
Tjänstemodeller och klienter	20
Turism- och rekreationsverksamhet	21
Lantgården som rehabiliteringsmiljö	22
Lantgården som lärmiljö	26
Planering av verksamhetsmiljön	28
Byggd miljö	29
Gårdsmiljöer	31
Djurskötsel	32
Val av djur	33
Djurvälfärd	34
Förebyggande av djursjukdomar	35
Djurbesök och att hyra sommardjur	36
Säkerhetsplanering	37
Att genomföra verksamheten	40
Planering	41
Aktiviteter och upplevelser på gården	43
Klienten anländer	43
Handledarens roll	44

Handledning av elevgrupper, Pia Smeds.....	46
Aktiviteter med djur	49
Att bekanta sig.....	49
Att ansvara för djurskötsel	49
Att ta farväl av djuret.....	49
Volontärer och deltidsanställda som en del av gårdsgemenskapen.....	50
Utvärdering.....	51
Green care som företagsverksamhet	54
Utvecklingen av företagsverksamheten i Nederländerna.....	55
Verksamheten i Finland.....	55
Planering av affärsverksamhet.....	57
Affärsplan.....	58
Prissättning av Green Care-tjänster, Kimmo Aalto.....	59
En hållbar prissättning	59
Resurser och prissättning – hur mycket kan du arbeta?	60
Marknadsföring och samarbetsnätverk.....	61
Kvalitetsmärken.....	62
Konkurrensutsättning av offentliga upphandlingar.....	63
Naturbaserad verksamhet i Österbotten	66
Gamla Vasa sjukhus – rehabilitering av mentalvårdsklienter.....	66
Kårkulla Sandom boende och lantgård	67
Hevostoiminta Laukki och Stall Långvik – ett fungerande företagssamarbete	68
Serviceboende Marielund – naturunderstött serviceboende.....	69
Kiviniitty skola – Green care som stöd i skolarbetet	70
Fårgården – mångsidig verksamhet för olika grupper	71

Inledning

I denna guide hittar du information om naturbaserad verksamhet, eller Green care – verksamhet, på lantgårdar. Vi har samlat information, länkar och råd särskilt från ett företagsperspektiv, men guiden är även användbar för organisationer och offentliga aktörer. Vi fokuserar speciellt på frågor som väcks när lantgården öppnar sina portar för olika klientgrupper och de utvecklingsmöjligheter som detta innebär för lantgårdarna.

Finska lantgårdar har sedan länge erbjudit turism- och rekreationsverksamhet. Verksamhet inriktad mot vård, skola och omsorg är däremot rätt okänd i Finland, trots att modellen etablerat sig i många europeiska länder. I Nederländerna finns det ca 1400 lantgårdar som erbjuder rehabilitering, medan antalet i Norge är ca 1000. I Storbritannien används sociala recept (social descriptions) med vilka läkaren kan styra patienten till den verksamhet som klienten själv valt. I Sverige hittas Grön arena – gårdar som bedriver social omsorg och i några svenska regioner används modellen Naturunderstödd rehabilitering (NUR) som går ut på att stärka patientens arbetslivsfärdigheter genom att hen får delta i dagverksamhet på lantgårdar.

Lantgårdar och stall har flera positiva effekter som uppstår av att klienten deltar i lantgårdens vardagliga arbete och verksamhet, av kontakt med djur och natur, av samspel och samvaro. Klienten får uppleva den vanliga vardagen. Utvecklingen av vård och omsorgsverksamhet på lantgårdar och den socialpedagogiska hästverksamheten i Finland har till stor del varit bundet till intresset att ta i bruk stödåtgärder som baserar sig på aktivitet och delaktighet. Att börja använda dessa metoder i en vidare utsträckning skulle vara till nytta för många klienter inom social- och hälsovårdssektorn. Tjänster som erbjuder tidigt stöd kan förhindra att problem förvärras. De förebygger också ojämlikhet i samhället och sänker kostnaderna inom social- och hälsovårdssektorn. Natur och djurbaserade tjänster kan föra med sig stora möjligheter inom rehabilitering, omsorg och pedagogik!

Isokumpu fårgård är en lantgård som erbjuder Green Care tjänster. I guiden använder vi denna lantgård som exempel och går igenom gårdens verksamhet från olika synvinklar. Den ekologiska fårgården startade sin verksamhet år 2006 och har erbjudit Green Care tjänster sedan 2014. Fårgården ordnar dagverksamhet för personer med utvecklingsstörningar och rehabiliteringsklienter inom mentalvården samt fungerar som faddergård till daghem.

Denna guide har gjorts i projektet Livskraft från den Österbottniska naturen. Green Care-projektet i Forssa har deltagit i insamling av material. Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter (MTK) har deltagit genom att komplettera den företagsekonomiska synvinkeln. Texterna har även inspirerats av Care Farming UK.

Läs mera på www.gcf Finland.fi

Livskraft från den Österbottniska naturen

Projektet pågick från 2016 till 2019 i Österbotten och Mellersta Österbotten.

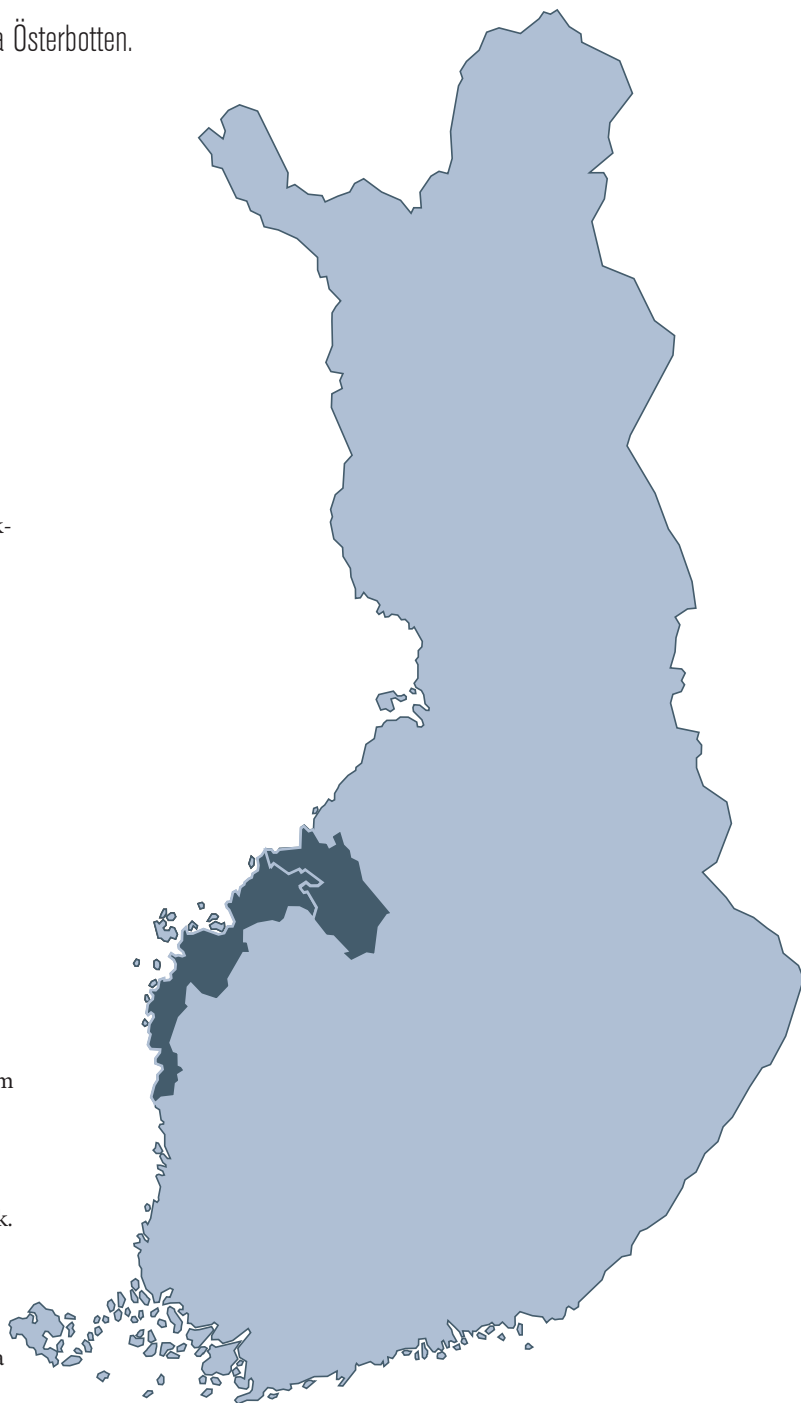
Projektets mål var att:

- Sprida kunskap om naturbaserade tjänster inom social-, hälso- och bildningssektorn samt inom rekreation
- Stärka regionala samarbetsnätverk
- Skapa nya kontakter mellan klienter och lantgårdar
- Studera naturbaserad rehabiliterande verksamhet och dess utveckling
- Bidra till att öka intresset för naturbaserad rehabiliterande verksamhet

Mellersta Österbotten har redan under flera år varit aktiv i ibruktandet av naturbaserade tjänster. Mellersta Österbottens social- och hälsovårdssamkommun Soite har ordnat dagverksamhet på Isokumpu fårfarm för personer med utvecklingsstörning. På våren 2018 togs Green Care-servicesedeln i bruk vilket gav klienterna ett bredare urval av dagverksamhetsplatser. Naturbaserad verksamhet används av exempelvis Karleby mödra- och skyddshem, Kiviniitty skola, Ungdomscentralen Villa Elba och Mellersta Österbottens socialpsykiatriska förening.

I **Österbotten** har det gjorts studier vars resultat visar att det finns intresse och behov för naturbaserad verksamhet, särskilt stödtjänster avsedda för barn och unga, rehabiliteringsklienter inom mentalvården och äldre personer. Kårkulla Sundom boende och lantgård har lång tradition inom dagverksamhet för personer med utvecklingsstörning. Kvarkens Naturskola och 10-klassen vid Kronoby folkhögskola är utmärkta exempel på naturbaserad pedagogik. Även Jakobstads social- och hälsovårdsverk, Vasa stads barn- och familjesocialarbete och Gamla Vasa sjukhus har tagit itu med att utveckla naturunderstödd verksamhet.

Dock möts inte efterfrågan och det lokala utbudet alltid för alla klientgrupper. Det finns fortfarande behov att utveckla verksamhetsmodeller och nätverk som överskrider språkgränserna

Naturen, djuren och lantgården som källor för välmående

Behovet av vård- och omsorgsmiljöer som erbjuder aktivitet och delaktighet har ökat i samhället. Vi börjar detta kapitel med att presentera hur Green Care verksamheten på lantgårdar har utvecklats i Nederländerna, där klienter inom social-och hälsovården redan i 20 år har erbjudits stöd i form av natur- och djur understödd verksamhet. Därefter kommer vi att fördjupa oss i behovet och möjligheterna av dessa stödmetoder ur Finlands perspektiv.

Vård- och omsorgsverksamhet på lantgårdar i Nederländerna

Maija Lipponen

I Nederländerna finns det cirka 1400 företag som erbjuder vård- och omsorgsverksamhet på lantgårdar. Verksamhetsmodellens tydliga tillväxt år 2003 infaller med ibruktageandet av den personliga budgeten, vilket ökade klientens möjligheter att söka sig till tjänster som hen själv valde. Starten underlättades av det traditionella antroposofiska tankesättet som är starkt i regionen. Camphill – organisationen är även en antroposofiskt inriktad verksamhet som erbjuder meningsfullt arbete och boende för personer med särskilda behov. Nederländare arbetar enligt principen att människor som behöver stöd ska få fortsätta vara en del av samhället.

Efter en fartfylld start kom en lugn period i utvecklingen av vård- och omsorgsverksamhet på lantgårdar då ansvaret för social- och hälsovårdstjänsterna flyttades från landskapen till kommunerna. Lantgårdarna har utvidgat sin verksamhet till att omfatta restaurang- och andra tjänster, för att få fler ben att stå på ekonomiskt. Klientantalet har fortsatt att öka på flera lantgårdar.

Lantgårdarnas vård- och omsorgstjänster upphandlas av både staten och kommunerna. Tjänsterna för barn och unga finansieras av kommunen, medan staten betalar tjänsterna för äldre personer genom sjukförsäkringar. Varje lantgård har eget specialområde och det verkar finnas tillräckligt med klienter för varje lantgård.

Lantgårdarna som arbetar med vård- och omsorgsverksamhet har ett starkt regionalt och landsomfattande nätverk. Lokala och regionala föreningar marknadsför tjänster till kommuner och landskap. En nationell förening tilldelar kvalitetscertifikat som ska försäkra en jämn kvalitet för verksamheten. Certifikatet kostar ca 800 euro per år.

För att vara medlem i den regionala "Landbouw en Zorg"-föreningen måste medlemmen ha en utbildning som lämpar sig för

verksamhetens målgrupp. Flera av företagarna eller deras makar har en bakgrund inom vårdsektorn. Det väsentliga är företagarens sätt att möta klienten som en människa, inte genom en diagnos. Företagarens närvaro och hans gedigna kunskap inom lantbruk och dess sysslor ska ge klienterna en trygghetskänsla för vistelsen. Äkta arbete tillsammans med lantbrukaren, naturens gynnsamma effekter och gruppens stöd är centrala positivt verkande faktorer på rehabiliteringen.

Hoog-Broek (<http://hoogbroek.nl/>) är en lantgård som drivs av en förening. Klienterna består av äldre personer, unga som har problem i skolan och olika rehabiliteringsklienter. Hoog-Broek är en ekologisk lantgård, och paret som äger stället arbetar med landskapsarkitektur. Det finns fyra anställda. Till dagverksamheten hör bland annat matlagning av gårdens egna produkter. Klientutrymmena har tre kök, av vilka ett står för catering. En del av kunderna till restaurangen kommer från den närliggande vandringsstigen. Klienterna får sköta getter, grisar, ponnyer, hönor och kor. Alla stallen är välstäda och rutter samt utrymmen är hinderfria. Klienterna arbetar otvunget tillsammans och trivs ihop. Hunden och hönor springer i fötterna. Handledningen kännetecknas av varm stämning och empatiskt bemötande.

Boerderij 't Paradijs (<https://boerderijparadijs.nl/>) På gården ordnas dagverksamhet för många olika klientgrupper (personer med utvecklingsstörning, mentala sjukdomar, minnessjukdomar, hjärnskada eller utbrändhet, samt människohandelsoffer). Under helger fungerar gården som stödfamilj för barn. Gården har flera tusen klienter under året.

Hälften av lantgårdens inkomster kommer från uppfödning av svin, höns och kor, försäljning av gårdens produkter i gårdsbutiken och catering, medan den andra hälften kommer från rehabiliteringstjänsterna. Förutom lantbrukarparet har gården 20 anställda av vilka 13 är heltidsanställda. Därtill har de 60 volontärer, som pensionärer, arbetslösa eller personer som funderar på att byta bransch.

Bild: Marika Saarioho

Klientens egna styrkor och resurser i rehabiliteringen

Under senaste årtionden har utvecklingen inom social- och hälsovårdssektorn i Finland fokuserat på centralisering och effektivisering av vård- och omsorgstjänsterna. På grund av detta har stödformer som erbjuder aktiviteter och känsla av sammanhang ofta fallit bort, medan tyngdpunkten hos verksamheten har prioriterats till stödformer som baserar sig på medicinsk behandling och terapisaftal.

En del av klienterna inom social- och hälsovården behöver dock fortfarande få träna sina fysiska, sociala och psykiska färdigheter. Antalet klienter kan till och med vara på väg att öka på grund av den allmänna förändringen som sker i samhället; skärmtiden ökar och det finns allt färre möjligheter att träna sin sociala kompetens. Människors olikhet och personliga utveckling får inte alltid tillräckligt med utrymme.

Behovet av friskvård har börjat betonas efter social- och hälsovårdstjänsternas stadigt ökande kostnader i samhället. Genom att ta hand om det fysiska och psykiska välmåendet kan man förebygga människors insjuknande och också se till att sociala problem inte försämras.

Friskvårdens tyngdpunkt har redan länge legat på rådgivning, vilket har framhävt faktorer som bl.a. hälsosam kost, motion och

tillräcklig sömn. Idag inkluderar friskvården också mentala och sociala färdigheter utifrån ett salutogent perspektiv. Det salutogena perspektivet fokuserar på faktorer som orsakar och vidmakthåller hälsa. Viktiga faktorer som betonas är begriplighet, hanterbarhet samt meningsfullhet, vilka tillsammans stärker känslan av sammanhang. Det salutogena perspektivet betonar exempelvis människans förmåga att själv aktivt arbeta sig genom de olika motgångarna som livet utsätter oss för. Människans skicklighet att känna igen sina egna känslotillstånd och behov är viktig för att klara av det vardagliga livets utmaningar. Självkänedom är även viktigt i det sociala samspelet som hjälper oss och stöder oss i svåra livssituationer.

Inom den psykiatriska vården har man börjat överväga olika sätt att stödja och stärka klienternas återhämtning och livshantering. Många problem löser sig via samtal, men det behövs också verksamhet som fysiskt aktiverar klienten och ger erfarenheter och upplevelser av meningsfullhet. Att skapa sådana erfarenheter och upplevelser förutsätter att det finns rehabiliterande miljöer där en yrkesperson kan stöda klienten och hjälpa hen att hitta sina inre styrkor och resurser.

Miljöns betydelse för rehabilitering har uppmärksamats i den äventyrspedagogiska och socialpedagogiska verksamheten. Äventyrspedagogiken använder naturmiljön för utflykter och verksamhet, medan socialpedagogiken har funnit stallmiljöerna, där samspelet med djuren har en central betydelse.

Den personliga utvecklingen sker genom samverkan med andra. Handledarens uppgift är att möjliggöra och stödja dessa utvecklings-

processer och att stiga åt sidan när den unga klientens självsäkerhet och självständiga handlande blir starkare.

Idag betonas klientens egna styrkor och resurser i rehabiliteringen, som fortfarande finns kvar under ytan trots att klientens hälsa eller funktionsförmåga kan ha begränsningar. Problembaserat arbetssätt lämpar sig väl för att känna igen orsakssamband och för att ställa diagnoser. Ett känt fenomen är dock att för stor koncentration på problemen kan leda till att klienten hamnar i en ond cirkel. Utöver klientens problem, som till exempel drogmissbruk, måste man också kunna se klientens möjligheter att i sin omgivning hitta stödjande verksamheter och stärkande relationer. Genom att fokusera på framsteg – som i början kan vara små och begränsade – hittas gnistor av hopp och framtidstro som är oundgängliga för människans personliga utveckling.

Vi kan inte, och vi behöver inte kunna, glömma smärtsamma och svåra händelser i våra liv. Men, vi kan i oss själva och i vårt liv finna källor för skönhet och värdighet som ger vårt liv en känsla av betydelse och meningsfullhet.

Naturen som en del av rehabiliteringsprocessen

Forskare i Sverige har fokuserat på att studera den återhämtande effekten av naturen och gröna områden, som skogen och trädgården, hos klienter med utmattning. Forskningen kring trädgårdar är baserad vid Alnarps terapiträdgård och forskningen kring skog i Umeå. Forskarna har strukturerat upp olika delområden och steg i rehabiliteringsprocessen (Bild).

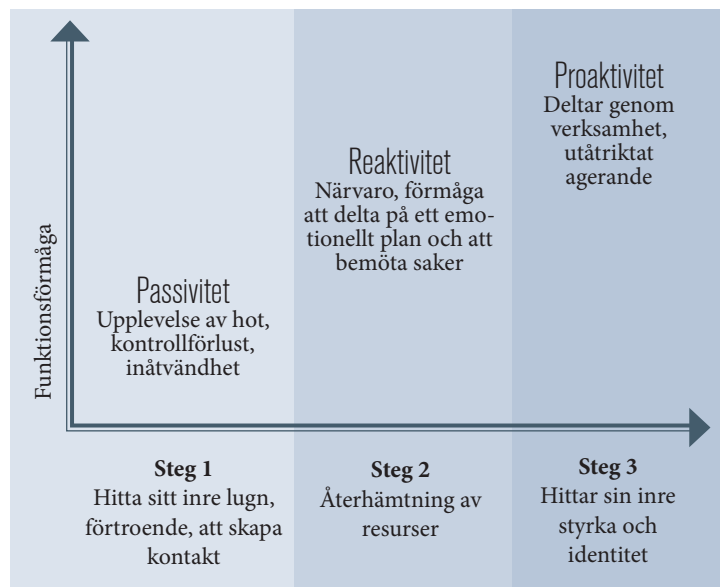
När klienten kommer till rehabiliteringen kan hen befinna sig i ett utifrån sett passivt och inälvant sinnestillstånd. Alla hens krafter går åt att klara av det inre bullret. De externa kraven överskrider de egna resurserna, vilket höjer kroppens stressnivå. I detta skede behöver människan framförallt en miljö där hen känner sig psykiskt och fysiskt trygg och där uppgifterna är hanterbara. Samspelet mellan handledare och klient börjar med att hitta ömsesidigt förtroende och att skapa kontakt.

Bild: Laura Kymäläinen

Miljöns betydelse i rehabiliteringsprocessens olika delfaser.

Bearbetad utgående från Ottosson et al 2008 och Pálsdóttir et al 2014.

I den andra fasen koncentrerar sig människan fortfarande på att klara av vardagen. Stressymptomen börjar minska och förmågan att vara närvarande blir starkare, vilket betyder att människan så småningom börjar lägga mera märke till sin omgivning. Sinnesförmågor som har att göra med naturen (se, höra, känna, lukta) lockar till nuet. Samtidigt som människan observerar omgivningen, kan hen också känna igen känslor och tankar som hör till hans inre värld. När hen känner sig lugn i sinnet är det möjligt att börja bearbeta saker som orsakat stressen och då kan det hittas nya lösningar och vinklingar till svårigheterna. Personens agerande i denna fas handlar fortfarande om mekaniska reaktioner, som bygger på tidigare, trygga funktionsmodeller, samt på flykt- och kampresponsen. Ofta har klienter lätt att fungera i tydliga och strukturerade naturmiljöer samt med djur. I början kan hans deltagande i sociala sammanhang bestå av endast observation och iakttagande.

När de inre sakerna har ordnat sig och funktionsförmågan blir starkare kan människan bättre möta de utmaningar som finns i omgivningen. Att agera och delta i gruppen förutsätter att intresset och motivationen har vaknat, vilket kan ske först när klienten känner en inre trygghet. Den respons som klienten får från praktiska situationer kan lära dem något nytt. Så småningom växer och förstärks klientens syn på sig själv som en aktör, som är redo att ta emot mera ansvar för sin livssituation och delta i det sociala samspelet.

Följande kapitel handlar om lantgården som rehabiliterande miljö, som å ena sidan kan hjälpa kunden att lugna ner sig och vara närvarande i nuet, men å andra sidan sporra dem till aktiviteter och delaktighet.

Stöd för inre lugn och närvaro

Lugnet och tystnaden i naturen är något som människan som lever enligt stadens rytm ofta glömt. Särskilt de unga som växer upp i ett 24/7-samhälle där teknologin med sina många möjligheter lockar till kontinuerlig aktivitet. Naturen får oss att stanna upp och lyssna på vårt inre.

Att kroppen och sinnet lugnar ner sig är reaktioner som styrs av det autonoma nervsystemet. Människan kan inte påverka nervsystemets reaktioner i någon större mån. Kroppen anpassar sig till den rådande miljön med hjälp av sinnesförmågor, som hanteras av det autonoma nervsystemet, och anpassar livsfunktionerna enligt omgivningens krav. Det parasympatiska nervsystemet får kroppen att lugna ner sig och vila och det sympatiska nervsystemet initierar aktivering, men också flykt- och kampresponsen.

Aktivering av det parasympatiska nervsystemet

Känsla av yttre hot (hat, rädsla), kontrollförlust, självupptagenhet	Positiva utmaningar, entusiasm och intresse, aktivitet	Känsla av trygghet, inre lugn, koncentrationen stärks	Vila, dagens lärdomar sorteras och sparas i minnet
Känslomässigt reagerande och agerande enligt inlärd beteendemönster	Kortisol och adrenalin utsöndras, muskler aktiveras, pulsen och blodtrycket höjs	Djupare närvaro, förmåga att se helheter, hantera sina känslor och samspel (hjärnans frontallob aktiveras).	Kroppens depåer och musklernas energiförråd fylls på
Trauma		Pulsen och blodtrycket sänks, muskelspänningar avtar, matsmältningen aktiveras	
Panikreaktioner			

Aktivering av det sympatiska nervsystemet

Utmärkande för de nutida livsmiljöerna är att de lätt upprätthåller en kontinuerlig låg stressnivå. Psykologiska stressreaktioner orsakas av belastande faktorer i den fysiska miljön, som buller, blinkande ljus, lukter/dofter och snabba händelser. Sjukdom, sömnbrist, smärta och även känslorreaktioner från socialt samspel höjer kroppens stressnivå.

Omgivningar som anstränger sinnen kan vara så vardagliga och vanliga att det är svårt att registrera hur belastande miljön som man vistas i är. Människor har dessutom olika anlag att hantera dessa faktorer. Ett utbristande från specialläraren, då hon besökte en lantgård (Isokumpu färgård) med sin klass, beskriver detta bra: ”Dom här barnen är helt annorlunda här!” Elevernas olika personlighetsdrag ska inte alltid ses som elevens personliga problem. Ofta kan det handla om att hitta rätt sorts lärmiljöer som passar elevernas behov bättre.

Kortvarig stress är normalt och kan till och med sporra till bättre resultat och ge mera styrka. Om stressen fortsätter kan den ökade aktivitetsnivån och bristen av återhämtande pauser förorsaka många olika problem. Hanteringen av känslor och koncentrationen kan försämrats. Agerandet kan bli reaktivt och mekaniskt, vilket kan leda till sämre eftertanke och olämpligt beteende. Andra allmänna symptom som hör ihop med belastning är rastlöshet och självupptagenhet. När kroppens försvarsmekanismer rasar ihop förorsakar det fysiska och psykiska hälsoproblem. Typiska stressrelaterade sjukdomar är bland annat hjärt- och kärlsjukdomar och mentala problem.

Människan kan påverka sin egen stressnivå genom att medvetet välja lämplig omgivning att vistas i. Forskningsresultat anser att människan blir mera harmonisk när hen befinner sig i naturmiljöer eller tillsammans med trygga och lugna djur. Lantgårdar och landsbygden betyder för många öppet utrymme och möjlighet att vädra sina tankar och känslor. Där kan man ta avstånd från belastande situationer och på så sätt komma undan onödiga konfliktsituationer. I lantgårdsverksamheten betonas aktiviteterna, inte bearbetningen av personliga problem.

Nervsystemet beskrivs som ett system som kontinuerligt omformas för att anpassa människan till hens omgivning. Anpassningen sker genom erfarenheter och upplevelser. Våra upplevelser i barndomen har en central position. Genom dem skapas trygghetskänslan som är en förutsättning för att klara av svåra situationer och att bearbeta saker som känns svåra. Om uppväxtmiljön är otrygg, kan samverkan mellan de olika delarna i det autonoma nervsystemet inte utvecklas optimalt. Förmågan att reglera känslorna kan bli svag, och minsta sinnesförnimmelse kan förorsaka övontade känslorreaktioner. Malplacerade reaktioner belastar relationer och försvårar formandet av nya.

Återhämtningen av det autonoma nervsystemet baserar sig på att uppnå en känsla av trygghet. I den trygga verkligheten kan

människan börja förstå sitt förflutna ur en ny synvinkel, växa som människa och komma underfund med vem hen egentligen är.

Om stressen har blivit kronisk har människan anpassat sig vid ett kontinuerligt alarmtillstånd och upprätthåller hela tiden sina försvarsreaktioner. Då måste hen lära sig igen att hitta nya metoder för att lugna ner sig och vila. En rehabiliteringsklient som återhämtar sig från depression berättar i den nedanstående texten hur hen hittade glimtar av framtidshopp bland alla negativa tankemönster.

”

Jag kommer ihåg att jag satt på en gammal träbänk ute på bakgården. Knopparna i lönnen nära mig höll på att slå ut. Då såg jag det – vårens första bi. Den fick mig att le, för första gången på länge.

Jag kände att den omgivande världen var ett farligt hav och att min trädgård var en liten, grön räddningsflotte. Jag klippte det långa gräset på den nya gårdsplanen. Jag bearbetade jorden tills jorden var fri av alla ogräsrotter. Jag skaffade åtminstone ett ton kompostjord för att förbättra lerjorden. Jag odlade från frön. Jag köpte perenner, flera än vad jag egentligen hade råd med.

När jag arbetade i trädgården kände jag hur trädgården arbetade i mig. För första gången på länge kände jag mig avkopplad. Tiden gick och jag kände hur något inom mig började bli bättre. Molnen sprack upp och solstrålarna rörde marken.

Jag kommer ihåg att jag planterade ärtbuskar runt lusthuset. Äppelträden blommade nära mig. Jag hade klätt mig i en kortärmad skjorta och min hud blev varm i solen. Nu vet jag att jag älskar min trädgård, och så länge som jag kan gå till den, kommer jag att klara mig.

En text i Guardian-tidningen 22.01.2016

”

Det är alltid samma mönster när jag kommer hit. Jag har bott länge i Tammerfors. Och sen kommer man hit. De första två dagarna är man lite vilse. Man har glömt hur saker och ting fungerar. Jag funderar om jag faktiskt måste gå ut? Men sen när man har varit där några dagar får man plötsligt en ny rytm, man vet hur man gör alla saker. Man kan koncentrera sig. Nu ska jag ge foder till djuren och sen städa jag. Sen har jag gjort mitt arbete för dagen. När man är här så är allt så lätt. Man behöver inte fundera på något extra. Bara på det man jobbar med.

Yle Radio Finland: en intervju i programmet Jokapaikan Reetta 13.1.2017

De dagliga rutinerna på lantgården kan stödja känslan av sammanhang och trygghet. Verksamheten på lantgården får en rytm av dagsprogrammet, av årstidernas kretslopp och arbeten som hör till naturens omväxlande säsonger. Livet på gården fortsätter även om klienten känner sig hopplös och utan framtidsutsikter i sin livssituation. Händelserna i naturens kretslopp ger en måttstock för händelserna i det egna livet. Till exempel födelse men också döden och att ta farväl är ständiga element i lantgårdens vardag.

Lantgårdsmiljön har en lugnande effekt som har en positiv påverkan på klienter. Lantgården har en annorlunda ljudmiljö än en mottagning i staden. Särskilt för hyperaktiva barn som har svårt att koncentrera sig i skolan, har miljön på landsbygden varit framgångsrik.

Även djur är ett viktigt hjälpmedel för att skapa ett inre lugn. Människor som känner att sociala situationer är belastande kan uppleva ett tryggt samspel med djur. Klienten behöver inte använda ord när hen diskuterar med djur. Djur är närvarande i nuet och ger upplevelser av närhet, ömhet och känsla av att bli hörd utan att döma.

Utöver den fysiska miljön är känslan av social samhörighet med människor viktig. Vardagen delas inte bara med de andra klienterna utan också med lantgårdens ägare och personal. Att höra till gemenskapen, uppleva det sociala umgänget och varaktiga relationer, är väsentliga medel för återhämtning och välmående.

Bild: Marika Saariaho

Att aktiveras och bli en aktör i sitt eget liv

På lantgården finns det många varierande arbetsuppgifter som kan stöda klientens rehabilitering enligt hens egna behov och utveckling. Ofta förbättrar verksamheten på lantgården också klientens fysiska kondition, vilket är en viktig förutsättning för att stärka de sociala och psykiska förmågorna. Det fysiska arbetet i frisk luft förbättrar matlusten, sömnkvaliteten och hjälper att upprätthålla en regelbunden dygnsrytm. Att röra på sig i ojämn mark förbättrar motoriken och balansen. Syreupptagningsförmågan förbättras och solljuset piggar upp.

Målsättningen för rehabilitering som sker på lantgårdar fokuserar ofta på att påverka sociala och psykiska egenskaper hos klienten. Det dagliga livet, aktiviteterna och upplevelserna i de olika miljöerna formar människan som person. De ärvda genetiska egenskaper ställer vissa ramvillkor för individens utveckling, men de erfarenheter som individens omgivning producerar bestämmer vilka egenskaper som blir starkare och vilka som förblir i bakgrunden. Texten invid berättar hur deltagandet i ett hästläger har gynnat barn inom barnskyddet.

”

Nyhetererna berättar allt möjligt om barnskyddet. I verkligheten är avsikten med öppenvården att påverka barnets situation genom olika stödåtgärder så att inga placeringar vore nödvändiga.

Jag har en arbetserfarenhet på 18 år, och det mest effektiva arbetssättet som jag har varit med om har varit den socialpedagogiska hästverksamheten. Vi har haft många rörande och betydande ögonblick med de 20 grupperna. Jag kommer ihåg en flicka från dessa år. Hennes armar var fulla med ärr av skärsår. Jag minns stunden då hennes leende äntligen nådde ögonen och under en stund var hennes ångest borta. Jag minns den aggressive pojken som för första gången visade känslor för något levande när han grät av saknad, för han var tvungen att vara en dag ifrån sin ponny. Jag minns hur hans mamma fick trösta honom i famnen för första gången. Jag minns hur barn, som inte hade kunnat lämna sitt hem på många månader, gå till skolan eller delta i grupper, kom till stallet och lät hästens sällskap vårda smärta, motgångar och misslyckanden. Barnen har övat på känslor, på att tala och lyssna, på att vara närvarande och att ta emot instruktioner och positiv respons. De har fått vänner, erfarenheter och minnen. Vi har tagit bilder som minnen och när vi gör hembesök kan det hända att vi i mitten av en sparsam inredning ser ett foto av barnet och den "egna" ponnyn.

Tack till alla våra socialare som har vid sidan av sitt eget jobb handlett grupperna med entusiasm och stort hjärta!

Socialarbetarens skrivning på Aikatallis webbplats. www.facebook.com/AiKaTalli

Många klienter inom social- och hälsovårdssektorn kan i sin bakgrund ha en mängd olika stödåtgärder, vilket betyder att det inte är så lätt att hitta motivation och intresse för nya rehabiliteringsformer. De naturunderstödda verksamhetsmodellerna har varit särskilt användbara när det har varit utmanande att hitta motivation för rehabiliteringen. Den personliga motivationen är ofta nödvändig för att åstadkomma hållbara förändringar.

Den inre motivationen väcks ofta när verksamheten är frivillig och när klienten får erfarenheter av positiva upplevelser och framgång. Att möta för stora utmaningar, få kontinuerlig negativ respons samt stark extern kontroll och konstant utvärdering kan kännas förlamande.

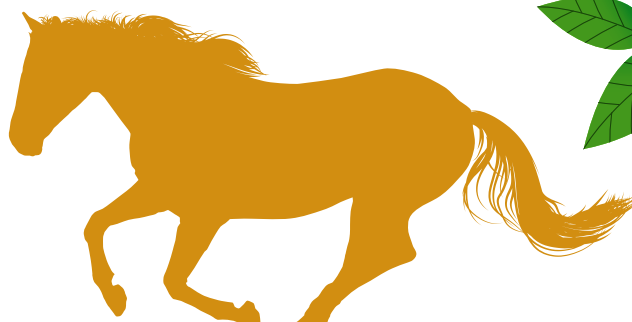
Det är möjligt att få upplevelser av att lyckas när arbetsuppgifterna är rimliga. Uppgifterna ska vara tillräckligt utmanande och inspirerande, men samtidigt ska de också kännas hanterliga. Då vågar människan ta emot nya uppgifter. Klienterna kan känna glädje och ett lyckande när uppgiften är klar och de ser det konkreta resultatet av sina händer.

När man arbetar med rehabiliterande arbetsverksamhet får man vara nöjd med små upplevelser av att framgång. Framgångarna ska lyftas fram; de sker inte av en slump, utan är ett resultat av arbete under koncentration och genom kunnande. Den så kallade proximalzonsteorin (Lev Vygotsk) delar upp människans aktivitetsområde i zoner med olika möjligheter för personlig utveckling.

Aktiviteter, samspel och känslan av delaktighet i samband med gruppens verksamhet, kan vara mycket effektiva i att bearbeta negativa tankemönster. I följande intervju berättar Sanni, en ung vuxen, sin historia om hur den socialpedagogiska hästverksamheten på Toiska gård har hjälpt henne att lära sig hantera sin känslor och ta kontroll över sitt liv.

Den individuella erfarenheten av lärande

”

Sanni var 12 år gammal när hennes familj hamnade i en svår situation. Sannis mamma, ensamförsörjare för fyra barn, hade pressat sig till bristningsgränsen. Till följd hade familjens situation kört ihop sig ordentligt. – Vi kunde inte diskutera utan att börja gråla. Till och med diskussioner om vardagliga små saker slutade med att rop och skrik. Om den andra frågade något så blev det genast krig, minns Sanni.

Familjen fick hjälp från barnskyddet. Öppna värden försökte hitta en stödtjänst som Sanni var intresserad av, en verksamhet där hon skulle få träna på samspel, lära känna sina egna känslor och uttrycka dem i ord. Lämplig verksamhet hittades på ett familjehem som hade specialiserat sig på barnskydd. Sanni började delta i hästverksamhet. Hästverksamhet är en öppen verksamhet inom barnskyddet. Barn och unga stöds i psykiskt, fysiskt och socialt välmående, och som verktyg används träning tillsammans med hästar.

De dramatiska situationerna och rastlösheten i Sannis vardag bearbetades tillsammans med en handledare. Handledaren visade för Sanni hur ett gott liv ser ut för hästar, medan de samtidigt lyfte fram beröringspunkter med Sannis liv. De började med grundläggande arbeten som att städa stallet och boxarna och mata hästarna. Samtidigt gjorde de närvaro- och kommunikationsövningar, samt pratade om att hur hon kunde tala med mamma.

Småningom började Sanni ta kontakt med hästen, bland annat genom att borsta den. Sedan fick Sanni arbeta med hästen på

marknivå och till sist rida den. –Vi levde igenom Sannis känslor, och vi åstadkom en hel del känslor med hästen. Om Sanni till exempel ville rida en viss häst, kunde vi skapa känslan av besvikelse genom att ändra planerna så att ridning inte var möjligt när Sanni kom till gården. Sen levde vi igenom denna besvikelse, berättar handledaren.

Idag kommunicerar Sanni rätt bra med sin mamma. Hennes perfektionism har också minskat. Sanni behöver inte längre vara bäst i allt. –Jag lärde mig att uppskatta mamma med hjälp av handledaren och hästen. Jag lärde mig också att det inte är till någons fördel om jag bara ropar och härjar.

–Vi har lärt oss att kommunicera på ett mera konstruktivt sätt. Sannis empatiförmåga har blivit bättre och hon strävar inte längre efter perfektionism i samma mån. Hon har lärt sig att granska sitt uppförande och hon har bättre koncentrationsförmåga. Vårt liv hemma har blivit lugnare och det är faktiskt lättare och gladare, säger mamma.

Yle Nyheter 24.9.2017. Redaktör Olli Koski.

Könkkölä gård

Ofta bearbetas liknande situationer via diskussion och samtal. Handledarens arbete underlättades i Sannis fall av att det fanns lugnande element, som miljön och hästarna, samt element som inspirerade till olika aktiviteter och sysslor. Med hjälp av dessa element kunde problemen som behövde bearbetas flyttas till en konkret nivå.

Att hitta upplevelser som ger delaktighetskänslor tar alltid sin egen tid. Känslorna behöver tid för att läkas. Om gemenskapen är för sluten eller om de anhöriga som ”menar väl” vill ta hand om allt för den andra, får klienten inte positiva upplevelser på basen av egna framgångar och lärdomar. Handledarens uppgift är att gå vid kundens sida och respektera hans person och förmåga att hitta lösningar i sitt egna liv.

När klientens lyckanden börjar upprepas börjar man prata om individens färdigheter, och då flyttar vi oss till en nivå med mera bestående ändringar. Våra färdigheter är en viktig del av vår identitet och hur vi uppfattar oss själva. Vi kan tillämpa dessa färdigheter även i nya miljöer och situationer.

När människan hittar nya, mer positiva sätt att definiera sig själv, sin situation och sin relation till omgivningen, börjar människan finna sin inre styrka. Kännetecknen för aktörskap – viljan, kunnandet, ansvarstagande – lyfts fram. Gränserna för det som hen vågar eller kan göra breddas.

Att ta ansvar är en viktig del av att finna sin inre styrka på ett sunt sätt. På lantgården lär man sig att ta ansvar på ett naturligt sätt, eftersom det är fråga om en äkta arbetsmiljö där det är viktigt att uppgifterna sköts i rätt tid, i rätt ordning och att de gemensamma reglerna följs. Handledaren som går vid klientens sida bör se till att klientens ansvar inte är övermäktigt, och att klienten kan via dem lära sig ansvarstagande med förtroendefullt och lugnt sinne.

Aktiv verksamhet och delaktighet tillgodoses i vardagen för människor som själva befinner sig i en aktiv livssituation och är delaktiga i samhällets verksamhet. För en människa som länge har haft rollen av en patient eller person med problem, kan det däremot vara mycket betydelsefullt att byta rollen till aktör, eller kanske senare till och med ta rollen som expert eller ansvarig.

Betydelsen av egna, kroppsliga erfarenheter och känslor kan ha glömts när samhället började betona intellektet och rationellt tänkande. Trots detta är människan i grund och botten en levande varelse med känslor och hen agerar genom den helhet som kroppen, känslorna och sinnet formar. Till människans natur hör nyfikenhet och att hen söker sig till utmaningar och ansvar. Ett liv som baserar sig på egna medvetna val är rikt och betydelsefullt.

Pekka arbetar på en lantgård i Kellokoski. Han bär dricksvatten till hingsten Uuras, som väntar på ängen. Han klappar hästen och borstar den omsorgsfullt. Pekka njuter av lantgårdsarbete. Mest njuter han av att syssla med hästarna.

Tidigare arbetade Pekka på dagcentralen fem dagar i veckan. För några år sedan fick Pekka delta i ett försök med personlig budget. Försöket innebar att Pekka först deltog i fem skolningsdagar med sin stödperson. Under skolningen funderade han på vilka drömmar, önskemål och behov han hade för sitt liv.

– Jag är en man och jag vill ha ett riktigt jobb! sa Pekka.

Fysiskt arbete beskrev han som ett riktigt arbete. Pekka började sköta hästar och ta hand om stallarbeten på det

näraliggande stallet. Han anställde en egen handledare som stöd. De började med att pröva på lantgårdsarbeten en gång i veckan.

Pekka anser att det är viktigt att få göra nyttigt och meningsfullt arbete. Han har fått mycket erfarenhet och har lärt sig nya färdigheter. Att göra sina egna val har stärkt hans självförtroende. – Pekkas arbetsfärdigheter och självförtroende har blivit mycket starkare, säger hans handledare Arja. – Pekka trivs med arbeten utomhus och han njuter av att röra på sig i naturen. Han har hjälpt till med lantgårdens tunga arbeten som kräver mycket krafter, fortsätter handledaren.

Text och bilder: Elina Leinonen. Leija 2/2014. <http://www.kvps.fi/tarinat/henkilokohtainen-bud-jetti-tukee-omia-valintoja>

Resultat från verksamhet på lantgårdar

Internationella forskningsprojekt har upptäckt många rehabiliterande effekter med verksamhet på lantgårdar. En nederländsk studie redogjorde för erfarenheterna hos mentalvårds- och missbruksklienter. Klienterna upplevde att lantgårdsverksamheten gav deras vardag en ny betydelse och struktur. De kunde fästa sin uppmärksamhet på något annat än droger. Lantgården gav dem en trygg plats för delaktighet i gemenskapen. I stället för kritik fick klienten godkännande och respekt.

En annan nederländsk studie redogjorde för inställningen hos instanserna som sände klienter till en lantgård. Enligt dem var de viktigaste fördelarna följande:

- Gemenskapen: lantgårdar är trygga och hemtrevliga ställen där klienten känner sig accepterad
- Lantbrukarens förmåga till samspel: att se klienten som en människa

- Gården påminner inte om en institution: dagen på lantgården påminner om en vanlig vardag och fokuserar inte på klientens problem
- Arbete: äkta arbetsuppdrag som känns betydelsefulla
- Natur: att vistas ute, tystnad, möjlighet till eget utrymme

En brittisk studie kartlade hur personalen på gården upplevde den rehabiliterande verksamheten. De upplevde att det viktigaste var att klienterna fick komma som de är och känna sig välkomna oberoende bakgrund samt att klienterna fick möjlighet att syssla med naturen och odling. Personalen ansåg att lantgården tog hänsyn till alla, vilket reflekterades i både relationen mellan personalen samt i bemötandet av klienten. Klienten kunde på gården hitta kontakten till sig själv, andra människor och naturen samt utveckla sin självkänsla och självständighet. Studien visade även hur verksamheten kunde stöda lantbrukarfamiljens livskvalitet. De intervjuade ansåg att lantgårdsverksamheten hade gett dem en förnyad inre styrka att leva sitt liv i enlighet med sina värderingar, i samspel med naturen och andra människor.

Tabell. Klientgruppernas krav angående handledning, verksamhet och miljö. Hassink 2017.

	Psykiska sjukdomar	Utvecklingsstörningar	Stöd för unga	Demens
Handledning	Känslohantering, att klara av dåliga dagar	Äkta arbetsuppgifter med lantbrukaren	Lantbrukaren som rollmodell Ansvarstagande	Inspirerande och aktiverande handledning, nödvändiga pauser, anpassning till situationer
Verksamhet	Situationsanpassad flexibilitet	Inläring av arbetsuppgifter	Äkta arbetsuppgifter	Vanlig vardagsverksamhet
Miljö	Tysthet, fridsamhet	Funktionalitet	Deltagande i familjelivet	Uppiggande miljö, tillräcklig vila, sinnesupplevelser

Miljöns egenskaper och effekter för kunderna vid rehabiliterande verksamheten på lantgårdar. Hassink 2017.

Miljön egenskaper	Effekter
Fridsamhet Upplevelse av utrym Vara med om livets kretslopp Mångsidiga sinnesförnimmelser Äkta arbetsuppgifter Mångsidiga uppgifter Samarbete Djurskötsel Fysiskt arbete Frisk luft	Återhämtning från stress Fysisk aktivitet Bättre fysisk konditionen Samspel och samverkan Personlig utveckling Sociala färdigheter Identitet som baserar sig på individens hälsa och resurser Utveckling av självkänsla Ansvar

Kaituri gårds kor,
som uppmuntrar
barn att läsa

Tjänste- modeller och klienter

I lantgårdsmiljön finns möjligheter att erbjuda många olika tjänster. För att bedriva verksamheten måste företagaren fylla specifika yrkesmässiga kompetenskrav och lagstadgade bestämmelser. Företagaren behöver även kommunicera tydligt och berätta för kunder och klienter vilken sorts verksamhet det är frågan om.

Här presenteras tjänstemodeller som hör till tre olika branscher, 1) turism och rekreationsverksamhet, 2) social- och hälsovårdssektorn och 3) bildningssektorn. Skillnaderna mellan dessa är stora; medan lantgårdsturism är en etablerad bransch i Finland, håller verksamhet med social- och hälsovårdstjänster på lantgårdar fortfarande att forma sig. Företagare som startar verksamhet inom en ny bransch måste vara särskilt ihärdiga och redo att möta de utmaningar som en pionjär inom ett nytt område möter.

Bild: MTK Bildbank

Lantgården som rehabiliteringsmiljö

Inom socialtjänsten har man att göra med människor som på ett eller annat sätt befinner sig i en sårbar ställning och behöver stöd i sin livssituation. Under 2000-talet har andelen av privata socialtjänster ökat i jämn takt. I dagsläget producerar privata företag en dryg fjärdedel av social- och hälsovårdstjänsterna. De vanligaste privata tjänsterna är serviceboende och hemservice för äldre och handikappade, institutions- och familjevård för barn och ungdomar samt barndagvård. Utöver socialtjänster som kommuner eller en andra offentliga aktörer köper, har verksamhetsmodellen som baserar sig på servicesedlar blivit allt vanligare. Servicesedlarna ger kunden mera bestämmanderätt i valet av tjänsteproducent. Servicesedlarnas i bruktagande har i många länder stärkt natur- och djurunderstödda verksamhetsformer.

Socialtjänster som ordnas dygnet runt är tillståndspliktigt. Verksamhet på lantgård kan erbjudas som dagverksamhet. Då räcker det ofta med en skriftlig anmälan till kommunen, som sedan anmäler den privata tjänsteproducenten till Regionförvaltningsverket (RFV). När tjänsteproducenten har antecknats i RFV:s register, behöver de inte betala mervärdesskatt (MOMS).

Rehabiliterande verksamhet på lantgårdar har visat sig vara speciellt lämpligt för:

- Familjevård
- Stödåtgärder inom barnskyddet
- Dagverksamhet (gravt handikappade personer, äldre personer, mentalvårds- och missbruksklienter)
- Rehabiliterande arbetsverksamhet

I dagsläget finns det flera lantgårdar som erbjuder familjevård. Familjevård betyder att en privat familj erbjuder familjevård enligt överenskommet uppdrag. Familjevård kan erbjudas för högst fyra personer samtidigt i samma familjehem. Om familjehemmet har en utbildning som lämpar sig för uppdraget och har tillräcklig med erfarenhet av att arbeta med vård och pedagogik får upp till sex personer vårdas samtidigt.

Familjevård omfattar barn och ungdomar som är placerade via barnskyddet samt personer med utvecklingsstörning, äldre personer och rehabiliteringsklienter inom mentalvården som behöver stöd och omsorg. Vårdbehovet kan även vara tillfälligt, som rehabilitering efter sjukhusvistelse eller för att ordna semester för närstående vårdare. Syftet med familjevård är att erbjuda en hemlik och trygg miljö med vardagliga sysslor. Familjevård används mest inom barnskyddet. Enligt Institutet för hälsa och välfärd (THL) fick knappt hälften, det vill säga 7118 personer (år 2016) av barn och ungdomar placerade utanför hemmet, familjevård. Samtidigt omfattade familjevården ca 2000 vuxna. Läs mera (på finska): <http://www.perhehoitoliitto.fi>

En del av de företag som erbjudit familjevård har senare övergått till att producera så kallad institutionsvård dygnet runt. När verksamheten blir större och personalen ökar i antal kan det vara lättare att ordna till exempel semester för personalen.

Dagverksamhet är en lagstadgad rättighet för personer med svåra funktionsnedsättningar. Dagverksamhetens största klientgrupp är personer med utvecklingsstörning. Dag- eller arbetsverksamheten ordnas ofta centraliserat i verksamhetscentraler som drivs av kommunen. Natur- och djurunderstödd verksamhet lämpar sig väl för att bredda innehållet i dagverksamheten. När verksamheten blir mångsidigare kan klienternas personliga situation och behov bättre tas i beaktande.

Eteva-samkommunen, som ordnar lantgårdssunderstödd verksamhet i Nastola och Orimattila, har lång erfarenhet av dag- och arbetsverksamhet i lantgårdsmiljö för personer med utvecklingsstörning. Också Tapola Camphill –organisationen i Orimattila erbjuder arbete och aktiviteter till sina boende klienter med utvecklingsstörning på områdets lantgård och trädgård. De flesta klientgrupperna som deltar i dagverksamhet har betydande begränsningar som påverkar deras funktionsförmåga. Därför bör den som ordnar dagverksamhet ha en skolning inom social- eller hälsovården. Green care – verksamheten kan organiseras som ett samarbete, personer med olika yrkesbakgrund medverkar i verksamheten och kompletterar varandras kompetenser.

Tikanmäki gård i Lembois är ett familjeföretag som erbjuder personer med funktionsnedsättning dygnet runt boende och handledd arbetsverksamhet. Gården är en ekologisk fårgård.

www.tikanmaentila.fi

Dagverksamhet för äldre personer. På flera orter ordnas dagverksamhet för äldre personer med minnessjukdomar eller andra sjukdomar som påverkar funktionsförmågan. Verksamheten stöder de äldres boende i det egna hemmet.

Enligt socialvårdslagen bör de personer som ansvarar för dagverksamheten ha en högre utbildning inom social- och hälsovården och en tillräcklig arbetserfarenhet. Därtill bör det finnas kompetent personal. Dagverksamheten kan även ordnas som en stödtjänst till hemtjänsten och ses då som en stimulerande verksamhet som främjar socialt umgänge. Denna form innehåller inte vårdtjänster.

I Mellersta Finland genomfördes ett projekt där det ordnades dagverksamhet på lantgårdar för äldre människor. Besökarna delades in i grupper på 10 personer. I klientresponserna angav 85 % av de som svarade att de var intresserade att delta i dagverksamhet på lantgårdar också i fortsättningen, i fall sådan verksamhet ordnades. Resten deltog gärna, om hälsan och livssituationen möjliggjorde deltagandet. Det förklarades bland annat med att de tyckte att de var i för god kondition eller inte hade tid att delta i verksamheten i dagsläget, men var intresserade av verksamhet på lantgårdar i framtiden. Nästan 80 % av de som svarade var också beredda att betala en deltagaravgift för verksamheten inklusive resor. De tyckte att en rimlig deltagaravgift är ungefär 9 €/gång.

Dagverksamhet för äldre personer i Mellersta Finland ordnades via ett projekt som om utvecklade tjänster som främjar funktionsförmågan

<https://hyvinvointiamaatilalta.wordpress.com/>

Projektets resultat finns i följande guide (på finska): Ikääntyvien hyvinvointia tukeva maatilapäivöiminta. https://hyvinvointiamaatilalta.files.wordpress.com/2018/03/ikaantyyvien_hyvinvointia_tukeva_maa-tila-paivatoiminta.pdf

Stödåtgärder inom barnskydds- och familjearbetet. Lantgårdsmiljöer används också i den socialpedagogiska hästverksamheten. Hästverksamhet kan utnyttjas i barnskyddets öppna vård och som hobbyverksamhet. Målet är att stärka individen och stödja utvecklingen genom att göra saker tillsammans och lära sig genom erfarenhetsbaserat lärande.

Under de senaste åren har barnskyddet tagit i bruk nya arbetsformer, som social gruppverksamhet och familjeläger. Rädda barnen rf har varit en föregångare i verksamhetens utveckling. Lägren för barn och föräldrar har planerats så att de stödjer föräldraskapet genom att skapa arenor för samspel och samverkan. Föräldern och barnet erbjuds en möjlighet att tillbringa ett veckoslut tillsammans med andra familjer i naturnära miljö. Social gruppverksamhet för barn är en verksamhet där barn har en möjlighet att tillbringa 10 veckoslut i smågrupper under årets lopp.

Luontohyvinvointikeskus Tyynelä ordnar stöd- och smågruppsverksamhet för barn och unga i lantgårdsmiljö. Verksamheten sker i samarbete med kommunens och församlingens barn- och ungdomsarbete.

<https://luontohyvinvointi.fi/>

Aikatalli ordnar i samarbete med barnskyddet lägerverksamhet och socialpedagogisk hästverksamhet i närkommunerna för att stärka utsatta ungas funktionsförmåga. För barn med neuropsykiatriska svårigheter erbjuds neuropsykiatrisk coaching. Utöver kranskommunerna samarbetar de med Icehearts, Mannerheims barnskyddsförbund och barn- och ungdomshem. Verksamheten leds av en handledare för socialpedagogisk hästverksamhet, en specialklasslärare och en lösningsinriktad neuropsykiatrisk handledare.

www.aikatalli.net

Klienterna till Konkkölä gård kommer från Jyväskylä stads arbetsförmedling, via uppsökande ungdomsarbete samt Nuorten Taidetyöpaja. Föreningen som verkar på lantgården erbjuder klienterna naturbaserad verksamhet, som arbetsprövning, praktik och rehabiliterande arbetsverksamhet. Konkkölä fungerar även som en mötesplats för läroanstalter, samfund och företag samt ger råd för uppstart av verksamhet inom Green care.

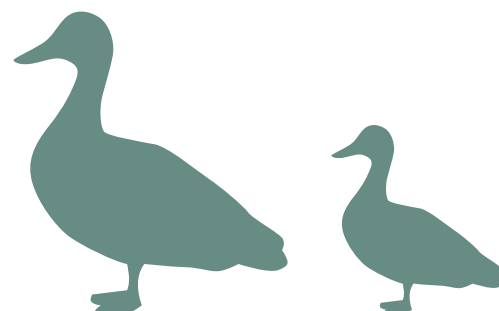
www.konkkolantila.fi

Rehabiliterande arbetsverksamhet. Kommunen ordnar rehabiliterande arbetsverksamhet och andra sociala stöd tjänster för att stödja klientens förutsättningar att återuppta arbetslivet. Att ordna stöd tjänsterna för långtidsarbetslösa lönar sig ekonomiskt för kommunerna, eftersom kommunen är tvungen att betala en bötesavgift för varje person som blir utan stödåtgärder.

Enligt den nuvarande lagstiftningen kan rehabiliterande arbetsverksamhet ordnas endast av en offentlig aktör eller förening, inte ett företag. Ett par orter har löst detta genom att ordna arbetsverksamhet via en förening som fungerar i samband med en lantgård. Lantgårdsföretaget kan i sin tur erbjuda andra stödformer som stärker funktionsförmågan.

Rehabilitering för mentalvårds- och missbruksklientel. Det finns stora skillnader mellan kommunerna i förverkligandet av stöd tjänster för mental- och missbrukarvården. De stora kommunerna kan ha en mångsidigare tjänstestruktur och ett större antal tjänsteleverantörer. Utöver kommuner kan sjukvårdsdistrikt, privata tjänsteleverantörer och tredje sektorn producera tjänster.

Lantgårdsmiljön kan ha flera positiva effekter på den fysiska, psykiska och sociala hälsan hos rehabiliteringsklienter inom mentalvården. Lantgården stödjer mångfalden hos människor och möjliggör att individen hittar de saker som inspirerar och intresserar just hen. Lantgårdsarbete flyttar rehabiliteringsklientens uppmärksamhet bort från sjukdomen och ger något praktiskt att göra i stället för sysslolöshet, vilket ger dagen meningsfullhet och betydelse.

Lantgården som lärmiljö

I Finland finns det flera naturbaserade förskolor och -daghjem. Flera daghem och skolor gör dessutom besök på lantgårdar. Jämfört med många andra länder utnyttjar vi i Finland sällan det pedagogiska mervärdet som lantgårdar och djur ger. Till exempel i Norge är samverkan mellan skolor och lantgårdar aktiv. Barn som behöver särskilt stöd kan en del av skolveckan ta del av aktiviteter på lantgården som stödjer skolgången. I Danmark kan skolor arrendera kolonilotter av lantgårdar, vilket möjliggör att eleverna kan delta i matens rutt genom att själva odla, skörda och slutligen laga mat från den egna skörden.

Lantgårdsmiljö passar särskilt bra för matpedagogik där eleverna lär sig var maten kommer ifrån samt bekantar sig med matens rutt från åkern till bordet (och tillbaka till åkern). Via denna pedagogiska form får man konkreta redskap och en genuin lärmiljö att studera skolämnen som kan upplevas som abstrakta: kemi, matematik, vattnets och kolets kretslopp, hållbar utveckling och klimatförändringen. Lantgården som lärmiljö gagnar både elever som har utmaningar i teoretiska skolämnen men även elever som har det lätt i akademiska ämnen. Egna erfarenheter och kunskap ger en god grund för barn och unga att göra framtida medvetna konsumtionsval.

Idag sker lantgårdsbesök i allmänhet utan ekonomisk ersättning eftersom företagarna gärna presenterar verksamheten för elever. Ekonomisk verksamhet fokuserar främst på lägerskolor samt olika aktiviteter och programpaket på lantgårdar.

Koivuniemenherra gård erbjuder lantgårdsaktiviteter för barn och familjer sedan 25 år tillbaka. Lantgårdens djur och aktiviteter är en väsentlig del av verksamheten. Det finns verksamhet för både dagsbesökare och för dem som stannar längre. På hösten och våren ordnas det lägerskolor i den fina naturen med inslag av skog och vattendrag. I företagets samarbetsring finns över 15 underleverantörer.

www.koivuniemenherra.fi

Litteratur

Ikäihmisten lyhytaikaisen perhehoidon käynnistäminen. Innokylä.

www.innokyla.fi/documents/112114/618c2ec5-02d8-47c1-b47a-ae42e59abf4a

Perhehoito vanhuksille ja mahdollisuus maaseudulle. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry.

www.maajakotalousnaiset.fi/sites/default/files/attachment/loppuraportti_perhehoitoapuvanhuksillemahdollisuusmaaseudulle_21052013.pdf

Pylkkänen, P., Skyttä, T. 2016. 2016. Tienviittoja hoivamaatilatoimintaan. Vapaamuotoisia julkaisuja 87. Mikkeli yrkeshögskola. URN:ISBN:978-951-588-584-5

Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinto, palveluiden järjestäminen ja tuottaminen. Kommunförbundet

THL. 2014. Grön omsorg. Työhön kuntouttava toiminta luonnossa. Tietoa maaseututoimijoille ja työhön kuntoutuksen ammattilaisille. thl.fi/documents/10531/623661/GC+opas+nettiin+241114.pdf/43b98be9-3ee7-4480-89ab-ad5b0a67906c

Kähäri, M., Niemelä, A. 2016. Hoivamaatilatoimintaa mielenterveyskuntoutujille.

www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116144/Opinnaytetyo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Luontoa elämään-hanke.

www.lapinamk.fi/fi/Tyoelamalle/Tutkimus-ja-kehitys/Hyvinvointipalveluiden-osaamisala/Luontoa-elamaan

Halonen, A-H. 2016. Maatilatoimintaa mielenterveyskuntoutujille. Hoitotyön koulutusohjelma. Yrkeshögskolan i

Lapland. www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=531b56ea-29c9-4da4-be66-011fac35a967

Rädda Barnen rf. Lasten kanssa luontoon.

www.emmaelias.fi/wp-content/uploads/2017/03/Peppi_Lasten-kanssa-luontoon_Opas_final_LR.pdf

Planering av verksamhetsmiljön

Utgångspunkten för lantgårdsverksamheten är att klienten får delta i vardagen på lantgården och erbjuds ett alternativ till institutionsverksamhet. Att öppna lantgårdens portar för besökare ställer dock vissa krav på gården, dess djur och miljö.

Kaituri gård

I ny företagsverksamhet är det alltid förnuftigt att starta måttfullt och utveckla verksamheten i takt med att efterfrågan börjar etablera sig och visar vad det finns behov av. Lantgården behöver inte vara ”färdig” när man börjar sin verksamhet utan det är en fördel om det finns utvecklingssteg att ta, till exempel byggande av växthus, nya rastgårdar eller snickeri. Då blir klienterna mer delaktiga och känner att de är en del av utvecklingen, att de bidrar.

I en studie analyserades alternativet mellan att äga respektive hyra en lantgård för sin verksamhet. När en terapeut hyr ett utrymme för terapiverksamheten får hen betydligt mer tid och resurser till det egentliga kundarbetet. Om en terapeut äger sin gård, tar gårdens underhåll och skötsel av djur tid, utöver kundarbetet. Speciellt djurhållningen är bindande och ett litet lantbruksföretag har inte möjlighet att ta del av lagstadgat avbytarsystem. När verksamheten bedrivs i en hyrd miljö måste man dock göra sig närmare förtrogen med djuren och ta fram ett tydligt samarbetsavtal med lantgården.

Byggd miljö

För att kunna ta emot besökare behöver lantgården ofta även inomhuslokaler. Det behövs personalrum för klädbyten och förvaring av egna personliga föremål. Samlingsrum som kan fungera för matservering (antingen gemensamt tillagad lunch eller medhavd mat) och som då under regniga dagar kan användas för inomhusaktiviteter. Det lönar sig att redan då när verksamheten inleds se till att toalettutrymmena är anpassade som invalidtoaletter.

Gården kan besluta att använda familjens hem för verksamheten eller att ha en skild samlingsal för klienterna. Inkluderande av det egna hemmet i verksamheten kan vara utmanade. Att öppna sitt eget hem och familjeliv för besökare är ett stort beslut, och var och man blir tvungen att fundera på hur beslutet fungerar för egen del. Familjemedlemmarna kan omfattas av krav som tystnadsplikt. Det finns också fördelar, då familjemedlemmarna får möjlighet att bekanta sig med olika människor och deras livsberättelser. På Isokumpu fårgård har verksamheten gett en ny rikedom och mångfald för familjelivet, vilket du kan läsa om till höger.

På Isokumpu fårgård. Som landsbygdsföretagare med familj var vi tvungna att överväga för- och nackdelar innan vi startade upp verksamheten. Vi erbjuder klienterna vårt eget hem som arbetsmiljö och då var det viktigt att alla familjemedlemmar var medvetna om verksamheten och dess krav.

Vi frågade de äldre barnen om deras åsikt och diskuterade tillsammans med dem hur verksamheten skulle komma att påverka familjens vardag. Vi frågade inte de små barnen vad de tyckte, men vi diskuterade situationen. Alla var positivt inställda till tanken. De vuxna barnen gillade möjligheten att få avlönat arbete på hemgården. Möjligheten att jobba som lärling och få en utbildning genom att arbeta på gården kändes positivt.

Utgångspunkten för Green care är att klienterna bemöts uttryckligen som människor, inte som klienter. Vid Isokumpu utförs lantbrukssysslor och alla deltar som likvärdiga arbetare. Vid Isokumpu vill man erbjuda barnen en rik barndom genom möjligheten att lära känna olika människor.

På sommarlovet kan barnen delta i verksamheten under dagen. Klienterna tycker om att syssla tillsammans med barnen och alla arbetar tillsammans. Det är nästan lika lätt att tala med ett barn som ett djur. Även de socialt allra svagaste klienterna samtalar med barn.

I planeringen av måltider och matlagning måste man beakta lagstiftningen gällande livsmedelssäkerheten. Enligt lagen är en livsmedelslokal ett utrymme där livsmedel avsedda för försäljning tillreds, förvaras eller serveras. När de inneboende/klienterna tillreder mat åt sig själva eller andra inneboende kan lokalen också definieras som ett hemligt kök där kraven på utrustningsnivån nästan motsvarar ett normalt kök i ett privat hushåll. I lokaler som definieras som livsmedelslokaler får klienterna också delta i tillredningen av mat om man ger akt på tillräcklig skyddsklädsel och personalen som medverkar har avlagt ett hygienpass. Information om bestämmelserna gällande livsmedelssäkerheten ger kommunens livsmedelsmyndighet och Livsmedelssäkerhetsverket (Evira).

Tillgänglighet. Alla ska känna sig välkomna till lantgården och miljön behöver vara utformad så att även personer med begränsad rörelseförmåga, eller rullstolsburna, kan ta sig tryggt fram. När det gäller tillgänglighet måste man bland annat tänka på att dörröppningarna är tillräckligt breda, att det finns ramper som passar rullstolar (lutning, svängradie) och på behovet av skyddsräcken, anpassade toaletter och underhållet av trappor och trappområden utomhus. Även när det gäller djurstall och utemiljön är det viktigt att tänka på vilka utrymmen man vill att klienterna ska kunna verka. Det finns mer information om hur en trygg tillgänglig miljö inrättas bland annat på Invalidförbundets webbplats www.esteeton.fi

Gårdsmiljöer

Sysslor på gården. På ett lantbruk finns åkrar och skog och i bästa fall också värdefulla kultur- och naturlandskap. Verksamhet som utförs på dessa områden kan för sin del komplettera lantgården och dess tjänsteutbud. Skogsvård och vedhuggning hör till årets kretslopp på många gårdar och är ett arbete där hjälpande händer enkelt kan tas med.

Många olika sysslor och element på lantgården lämpar sig för Green care -verksamhet. För de flesta klientgrupper lämpar sig arbetsuppgifter som anknyter till hantverk och där de med egna händer får utföra arbeten på lantgården. För vissa klienter kan mer tekniska arbetsuppgifter vara mer intressanta, som maskinreparationer eller arbete på åkrar. Under vintern kan det finnas lämpliga uppgifter för klienterna inom skogsvård och vedarbete. Ofta väcker gårdens djur och arbetet med djuren det största intresset. Många gårdar som regelbundet tar emot klienter eller kunder har vid sidan om egentliga produktionsdjur också sällskapsdjur som det är enklare att orda verksamhet med för till exempel barn.

I vissa länder, som i Norge har man valt att medvetet styra Green care -verksamheten till lantbruk som bedriver aktiv primärproduktion. På detta sätt har man som mål att stödja vitaliteten på landsbygdsområden och samtidigt erbjuda klienterna genuina arbetsuppgifter i det vardagliga arbetet på en lantgård. I Finland har man i det här hänseendet inte begränsat definitionen till "lantbruk". Samkommunen Eteva har till exempel enheter med boende för personer med funktionshinder där klienterna får delta i trädgårdsarbete och djurskötsel. På Etevas "lantgårdar" bedrivs emellertid ingen direkt produktionsverksamhet. Gårdens produkter används för enhetens egen hushållning.

Trivsel och estetik. Lantbruksmiljöerna är genuina miljöer för arbete och verksamhet. Jämfört med vanliga institutionsmiljöer inom social- och hälsovården är dessa avslappnade och hemtrevliga miljöer varför tröskeln att delta i aktiviteter och samspel ofta är lägre. Men, det är bra att granska gårdsmiljön ur kundens eller klientens perspektiv. Tydligt strukturerade arbetsmiljöer, ordning och trivsel ökar både tryggheten och trivseln för både personal och klienter.

Bilden nedan är från Toiska gård, som erbjuder familjevård och stödtjänster för barnskyddet inom öppenvården, var man har velat satsa på trivseln i de dagliga boende- och arbetsmiljöerna. Små positiva upplevelser i vardagen, vackra små detaljer och att få vistas i en estetisk omgivning stöder klienternas välmående. En förbättring av miljöns funktionsduglighet och trivsel är emellertid ett långvarigt projekt där man avancerar steg för steg.

Inom besöksnäringen är förväntningarna på gårdens upplevelserikedom och trivsel ofta av en annan nivå än vad vardagens arbetsmiljöer erbjuder. Attraktiviteten med lantbruksgårdarna är den genuina och naturliga miljön. Att synliggöra dessa värden och göra dem lätta att uppleva under ett kort besök förutsätter att man satsar på att planera den byggda miljön väl.

Djurskötsel

Till god djurskötsel hör att djuren får leva arttypiskt, vilket kan väcka olika frågor i planeringen. Här behandlas teman som gäller när utomstående personer deltar i djurskötsel. Utgångspunkten är att djurunderstödd verksamhet kan erbjudas först då djurets välmående har tillgodosetts.

Val av djur

Den internationella organisationen Delta Society, som specialiserat sig på djurunderstödd verksamhet, betonar att de djur som deltar i djurunderstödd verksamhet och terapi bör vara pålitliga med förutsägbart beteende och lätt hanterbara. Med hjälp av tester kan de djurindivider väljas ut som bäst passar för terapisyfte.

Djuret kan emellertid också vara ett produktionsdjur för vars skötsel klienten småningom tar allt mer ansvar över. Handledarens uppgift är att se till att mötet mellan djuret och människan sker på bådass villkor och resulterar i en positiv upplevelse. En del av individerna bland djuren lämpar sig ofta bättre för samspel mellan människa och djur och utgående från dessa djur kan djurunderstödd verksamheten på gården så småningom utvecklas.

I det praktiska arbetet har man upplevt att djurarternas och djurindividuernas mångfald erbjuder de bästa förutsättningarna för klientarbetet. En klient behöver kanske närhet och närvaro med ett lugnt djur, en annan önskar mera utmaningar i samspelet. På gården kan också finnas gamla djur eller djur som upplevt svåra förhållanden. Igenkännande av djurets förflutna med sitt eget kan hjälpa klienten att bearbeta sin egen personliga historia.

Många djurslag passar för djurunderstödd verksamhet och omfattar både produktionsdjur (hästar, åsnor, ponnyer, alpackor, lamor, kor, gris, får, getter, höns, ankor, gäss) och sällskapsdjur (hund, katt, marsvin etc.). På lantgårdar kan man också överväga att ha lantraser vilket samtidigt tryggar bevarandet av dessa numera sällsynta raser för kommande generationer. Det finns mer information om finska lantraser på www.maatiainen.fi.

Det upplevs ofta positivt med flera djurslag på gårdar som erbjuder Green care – verksamhet, men gårdens ägare behöver tänka på arbetsmängden som djurskötsel kräver och samordna detta med företagets resurser. En ansträngande arbetssituation belastar med tiden företagarens eget välbefinnande och minskar på resurserna som behövs för att utveckla verksamheten.

Fåren på Isokumpu fårgård är av finsk lantras och av rasen Kajanalands gråa. Under sommaren är en del av fåren på bete i Kalajoki på ett naturskyddsområde och sköter om att hålla öppet det kulturhistoriskt värdefulla landskapet i Lochteå. Förutom får finns det hästar, ponnyer, kaniner och vallhundar på gården.

Djurvälfärd

Det är alltid handledaren och ägaren som ansvarar för djurens välmående. Man bör vara uppmärksam på djurets beteende och reagera på tecken som visar på stress. De så kallade stressreaktionerna som höjer kopens och sinnets beredskapstillstånd har en funktion och hör till det normala såvida situationen är under kontroll och djuret efter ansträngningen har möjlighet att återhämta sig.

Förhöjd aktivitetsnivå hos till exempel en hund syns som ökad aktivitet, energi och känslighet för retningar i omgivningen. En stressad hund kan inte koncentrera sig, är orolig, reagerar starkare än vanligt på stimulanser eller uppvisar annat typiskt stressbeteende. Den ökade mängden adrenalin leder bl.a. till flämtning, överkänslighet, skällande, oro och brist på självkontroll. Det dröjer ungefär 10-15 minuter för adrenalinet att nå toppen. Därför kan stresstillståndet ge upphov till att hunden blir rädd för en plastpåse i ett dike eller att den springer efter en förbipasserande cykel länge efter att stressmomentet ägt rum. Det kan dröja 3-6 dagar för återhämtning efter ett adrenalinutbrott. Om djuret får en ny stressreaktion innan den föregående har hunnit klinga av stiger stressnivån ännu högre.

Efter nya och kanske stressande situationer behöver djur tysthet och lugn. När djuret vilar bearbetar det samtidigt de saker som det har upplevt och lärt sig. Efter en allvarlig stressituation, till exempel om hunden gått vilse, behöver den minst en vecka för att återhämta sig.

Vad som stressar vilket djur är individuellt. Man kan vänja djuret vid situationerna som orsakar stress genom att bemöta situationerna stegvis. Djurets viktigaste relationen är den till ägaren. I sällskap av en lugn och bekant människa som ger djuret trygga ramar i livet är det också enklare att lära sig nya saker.

Ett djurs oväntade beteende kan orsakas av sjukdom och upplevelser av smärta. Det är inte alltid lätt att identifiera smärta hos ett djur, eftersom de förmedlar flera signaler om sitt tillstånd samtidigt. En hund kan glatt vifta på svansen, men ligger på ett nytt sätt, var det nya sättet att ligga kan vara ett tecken på smärta i ryggen. Smärta behöver inte synas först i lynnet. Ett ovanligt eller ändrat beteende är alltid ett tecken på att djurets hälsa ska kontrolleras. Djurets rörelser kan till följd av smärta bli stela eller det uppträder förändringar i hur djuret äter och dricker. Oro eller tillbakadragenhet i socialt samspel kan bero på smärta. Rådgör alltid med veterinären vid misstankar kring djurets beteende, hälsa och medicinering.

Suopirtti Highland

Förebyggande av djursjukdomar

Läget beträffande allvarliga djursjukdomar är i Finland internationellt sett gott, rentav utmärkt, men upprätthållandet av läget förutsätter fortgående insatser. Med tanke på lantgårdens rehabiliterande verkan, är klienternas möjlighet till nära samspel med djur mycket betydelsefull. Varje lantgård måste från eget utgångsläge avgöra vilka bestämmelser angående förebyggande av djursjukdomar är viktigt att följa i verksamheten på gården. Det är bra att rådfråga den lokala veterinären, som känner till djursjukdomar och deras situation i området.

En allvarlig smitta som kan finnas hos flera djurarter och som dessutom kan smitta människor är salmonella och därför krävs det ofta ett intyg över att djuret är salmonellafritt för att det ska kunna delta i en utställning eller för att djurbesök ska kunna genomföras. Sjukdomar eller smittämnen som på ett naturligt sätt kan spridas mellan djur och människor kallas zoonoser. Andra exempel på zoonoser är capylobakterer, EHEC, listeria och ringorm. Kunskap och genomtänkta smittskyddsrutiner minskar risken för smitta. I Finland förekommer även flera djursjukdomar som kan smitta mellan djur av samma art. Till de vanligaste sjukdomarna hos nötkreatur hör tarminflammationer hos kalvar och sjukdomar i andningsvägarna. Svin kan drabbas av flera smittsamma sjukdomar men de flesta förebyggs genom vaccinering, dock inte afrikansk svinpest. Afrikansk svinpest smittar inte människor men den är mycket smittsam och dödligheten för grisar är stor. Den sprids bland annat genom matavfall, en liten korvbit kan orsaka ett mycket allvarligt utbrott. Fjäderfä vaccinerar i huvudsak mot Marek, infektiös kycklinganemi och Gumboros sjukdom. Myndigheterna följer med hjälp av övervakningsprogram också med situationen för fågelinfluensan, Newcastle-sjukan och pneumoviruset. Ställvis förekommer också hönskvalster och – löss, som kan åtgärdas lokalt.

På produktionsgårdar är det viktigt att anskaffa skyddsutrustning och – kläder (inkluderat skor) för klienter som regelbundet besöker gården och arbetar där. Klienterna får inte röra sig med egna skor i djurens fällor och stall. Skyddskläderna är ämnade för användning på gården. Klienterna får inte röra sig utanför gården med utrustningen och de får inte heller återvända hem i sina skyddskläder. Med tanke på djurens välmående är det viktigt att påminna alla att man inte får mata djuren utan tillåtelse. På så vis kan man undvika sjukdomar som beror på förändringar i utfodringen eller felaktig föda.

För tillfälliga besökare behövs engångsskydd för skor så att besökarna inte rör sig på gården i egna skor i djuren fällor. Det rekommenderas att besökare inte rör djuren på grund av zoonosrisken. Detta kan emellertid vara svårt speciellt när det gäller barn. Om besökarna har varit utomlands iaktas en karantäntid på 2 dygn innan man får komma i kontakt med djur.

Besöksgårdar kan ha ett stort antal kunder under ett år. Det kan antas att dessa kunders betydelse som smittospridare är lägre,

eftersom lantgårdsturismen och besöksgårdarna kan antas attrahera stadsbefolkning som inte förflyttar smitta från en produktionsgård till följande.

På besöksgårdar är man tvungen att beakta de begränsningar som Jord- och skogsbruksministeriet ställer på utomhushållningen av fjäderfä och svin. När det gäller hönor, har risken av fågelinfluensans spridning med flyttfåglar begränsat utomhusvistelsen, medan risken av svinpest har begränsat svinens utomhushållning. Det är bra att berätta för besökarna om gårdens regler när de anländer till husdjursgården.

Regler på Mustiala besöksgård

- Besök är tillåtna endast under öppettiderna och på förhand överenskomna tider. Besöken är avgiftsbelagda.
- Ge inte av din egen mat till djuren! Du kan ge dem gräs via springorna i stängslet. Det är inte tillåtet att gå in i hagarna utan skötare.
- Det är inte tillåtet att ta med hundar till gården på grund smittorisken och oförutsägbart beteende.
- Kom inte till gården med samma skor, om du nyligen har besökt andra djurgårdar. Kom ihåg att meddela om du nyligen varit utomlands.
- Var lugn och undvik att använda hög röst i onödan. Kom ihåg att du är på besök i djurens hem.

Källa: Juntto & Kumpulainen 2015.

Djurhållning regleras av djurskyddslagen. Personer som har produktionsdjur (nöt, svin, får, getter, fjäderfän, bin, humlor, pälsdjur) ska registrera sig som djurhållare oberoende av antalet djur eller användningssyfte. Registreringe som djurhållare görs hos landsbygdsnäringsmyndigheten på den egna orten. I djurskyddslagen ingår också anvisningar om artspecifik märkning och registrering med vilka man strävar efter att särskilt hantera risker i anslutning till spridning av djursjukdomar. Märkning övervakas av besiktningveterinärer och de kommunala veterinärerna gör kundbesök. Mer information finns på Eviras webbplats: www.evira.fi/elaimet/elain-suoje-lu-ja-elainten-pito/merkitseminen-ja-rekisterointi/

För att få starta en besöksgård måste Regionförvaltningsverket ha inspekterat gården och gett sitt tillstånd. Enligt djurskyddslagen klassificeras besöksgårdarna som permanenta djurställningar där man främst visar upp produktions- och sällskapsdjur. När det gäller vilda djur talar man om djurparker som grundas utifrån särskilda bestämmelser.

Djurbesök och att hyra sommardjur

Kunden kan inte alltid komma till lantgården och djuren. Då kan man också fundera på om det är möjligt att djuret besöker kunden. För ordnande av djurbesök kan man få stöd av organisationer som erbjuder djur och deras ägare den utbildning de behöver. Dessutom testar föreningar djurens beteende. Djurbesöken kan äga rum inomhus men ofta är man också ute och då leder besöket inte till risk för allergier och miljön kan även i övrigt vara lugnare och bekantare för djuret.

Grönområden på kommunens- eller stadens detaljplanerade områden eller tätorter kan fungera som betesmarker, men det är viktigt att före planeringen kontakta kommunens eller stadens byggnads- tillsyn och utreda möjligheten. I avtalet lönar det sig att komma överens om skötselansvar och förfaranden vid olika tidpunkter, även i undantagssituationer.

Betesmarken ska registreras som plats för djurhållning genom att man lämnar in blanketten "Djurhållningsplatser" till kommunens landsbygdsnäringsmyndighet. Dessutom ska man se till att de betande djuren har märkts med officiella örnmärkningar och att förflyttningar av djuren anmäls till registret. Det finns mer information om sommardjur (höns, får, kaniner) bland annat i handboken Vihreä veräjä (Rantasuoemela 2016).

Vid faddergårdsverksamhet får klienter eller andra regelbundet följa utvalda djurs liv och förehavanden. Djuret kan besöka klienten eller klienten kan besöka djuret och lära känna det. Däremellan kan gården skicka bilder på djuret och meddelanden om vad djuret sysslar med. Transport av djur förutsätter enligt lagen tillstånd för djurtransport om det är fråga om affärsverksamhet och transportavstånden är över 65 kilometer. För att få transporttillstånd ska sökande visa att hen har tillgång till ändamålsenlig utrustning och ändamålsenliga transportmedel. Av föraren krävs kompetensintyg (häst-, nöt-, får-, get- och svindjur samt fjäderfä) eller intyg över utbildning inom branschen (övriga djurarter). Närmare information om kraven gällande transporttillstånd ges bland annat av länsveterinären.

Säkerhetsplanering

Säkerhetsplanen är en förutsättning för att lantgården ska kunna ta emot besökare. För många besökare kan lantgårdsmiljön vara en helt ny och obekant verksamhetsmiljö. Genom att analysera riskerna på förhand kan man förebygga farliga situationer. I Kannisto gårds säkerhetsplan har man till exempel ingående gått igenom eventuella risker i anslutning till lägerskolverksamhet och det har tagits fram anvisningar i syfte att kontrollera riskerna [www.kannistontila.fi/materiaalit/ Turvallisuusasiakirja.pdf](http://www.kannistontila.fi/materiaalit/Turvallisuusasiakirja.pdf)

Risker uppstår bland annat i samband med kemikalier, maskiner och elanläggningar. Säkerheten för vägarna och arbetslokalerna ska granskas. På lantgårdar förekommer damm och mögel samt buller som det kan behövas skyddsutrustning för. Det lönar sig också att reservera tydliga förvaringsplatser för verktyg där de kan hittas även då fler personer använder dem. En del av lantgårdens riskfyllda platser kan helt avgränsas utanför de områden som besökarna har tillträde till och andra områden kan göras säkra-re med hjälp av vägledning för säker användning och varningsskyltar där riskerna finns.

För hanteringen av djur liksom för användningen av maskiner råder särskilda kompetenskrav. Med hjälp av arbetshandledning kan klienten lära sig att arbeta säkert så att ansvaret för att sköta uppgiften småningom kan utökas. Även i närheten av vatten behövs kunskap och varsamhet.

God planering av trafiken på lantgården underlättar vardagsysslor och ökar säkerheten. Det lönar sig att i den mån det är möjligt helt styra gårdens maskintrafik utanför områden var man tillbringar sin fritid. Parkeringsplatser behöver reserveras för besökarnas fordon. Behövs det tidvis också plats där bussar kan vända och parkera?

I säkerhetsplanen ingår också handlingsplan för nödsituationer. Då man har att göra med människor och djur behövs även alltid en viss beredskap för första hjälpen. Innan nya besöksgrupper kommer till gården bör man tillsammans gå igenom besöksprogrammets innehåll och tydligt utse de personer som ansvarar för olika deluppgifter. Samtidigt går man igenom om det finns någonting som särskilt måste uppmärksammas i gästernas kunskaper eller funktionsförmåga. För kartläggningen av riskkällorna på en lantgård får man hjälp av Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA) och andra organisationer som ger råd i anknytning till lantgårdar.

Försäkringarna ger skydd vid oväntade händelser. För klienterna kan man teckna en olycksfalls- och ansvarsförsäkring. När försäkringen tecknas bestäms hur omfattande och av vilken art klientverksamheten på gården är (till exempel 2 timmar besök två gånger per vecka, högst fyra kunder åt gången). Det är också möjligt att man kommer överens med klienterna om att de själva har en olycksfallsförsäkring som gäller för den tid som de deltar i verksamheten. Det är ofta fridfullt att bo på landsbygden. Trots det händer det

ibland att någon är ute i olovliga ärenden. Kameraövervakning ger vid behov trygghet liksom förvaringen av värdeföremål bakom låsta dörrar.

Katten Elastinen är med i Toiska familjehems skyddstillsyn.

Av aktörer inom social- och hälsosektorn förutsätts alltid en egenkontrollplan. I planen skrivs handlingsrutinerna in, till exempel hur man bemöter klienterna i olika miljöer, vilka verktyg som behövs och hur många arbetstagare finns på plats. **Egenkontrollplanen** kan samtidigt vara en anvisning för arbetstagaren om många aktörer medverkar i verksamheten. Hur en egenkontrollplan för lantgårdsmiljöer utarbetas har beskrivits närmare i publikationen Pylkkänen & Skyttä 2016.

Den byggda miljön och dess säkerhet

Liimatta, Hannele. 2016. Maatila toimintaterapian ympäristönä. Aloittavan Green Care-yrittäjän näkökulma. Jyväskylä yrkeshögskola. urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016060311853

Pykkänen P., Skyttä T. 2016. Tienviittoja hoivamaatilatoimintaan. Vapaamuotoisia julkaisuja 87. Mikkeli yrkeshögskola. URN:ISBN:978-951-588-584-5

Plan för egenkontroll. Tillstånds och tillsynsverket för social- och hälsovården. www.valvira.fi/

Säkerhetskrav i enlighet med konsumentskyddslagen Säkerhets- och kemikalieverket Tukes www.tukes.fi/fi/Toimialat/Kuluttajaturvallisuus/Kuluttajapalvelut/Palveluiden-turvallisuusvaatimuksia/

Upprättande av säkerhetsdokument. Säkerhets- och kemikalieverket Tukes. www.tukes.fi/

Säkerhetsdokument för Kannisto husdjursgård. www.kannistontila.fi/materiaalit/Turvallisuusasiakirja.pdf

Anvisningar och checklistor för lantgårdens säkerhetsplanering. Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt, LPA. <https://www.mela.fi/sv/arbete-och-halsa/skydd-och-sakerhet-i-arbetet>. Maiseman Tarina. Sitra och Maa- ja kotilousnaiset. media.sitra.fi/2017/02/23231630/MaisemanTarina.pdf

Föreningen Byggnadstraditionens Vänner är den riksomfattande samarbetskanalen för dem som intresserar sig för byggnadstraditioner och kulturtraditioner. www.tuuma.net/yhdistys.php

Djurvälfärd

Lammas- ja vuohitalous eläintautien leviämisympäristönä. Eviran tutkimuksia 1/2013. www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/julkaisut/julkaisusarjat/elaimet/lammas--ja-vuohitalouselaintautien-leviamisymparistona.pdf
Sinkkolan husdjursgård. Ohjeita kotitarve-eläinten pitoon. www.joensuu.fi/ohjeita-kotitarve-elainten-pitoon

Kuikka, M. 2012. Opas toiminnallisen kotieläinpihan järjestämiseen yleisötapahtumassa. Tavastlands yrkeshögskola. Utbildningsprogrammet för landsbygdsnäringar. Mustiala. www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/47475/Kuikka_Maarit.pdf?sequence=1

Juntto, A, Kumpulainen, M. 2015. Mustialan kotieläinpiha. Kotieläinpihan perustaminen ja palvelutuotteen kehittäminen. Examensarbete vid yrkeshögskola Utbildningsprogram för landsbygdsnäringarna

Ohje eläinten viemisestä maatalousnäyttelyyn tai muuhun tapahtumaan. Livsmedelssäkerhetsverket. www.evira.fi/globalassets/tietoa-eviras-ta/lomakkeet-ja-ohjeet/elaimet/elainten-terveys/15326_8_ohje_elainnayttelyt.pdf

Halme, Raili. Koirien stressi. 2009.

Koiran stressi ja sen hallinta. Miinu Mäkeläs anteckningar av Sally Hopkins föreläsning www.kotiposti.net/teddy/koiran_stressi.htm / Eläinten terveys ETT ry. Ohjeet eläinnäyttelyjä varten. www.ett.fi/ohjeet_ja_lomakkeet/elainnayttelyt

Rantasuomela, Jenna. 2016. Kesäeläimet hoivatyön tukena. Opas kesäeläinten hankintaan. OAMK och Green Care Finland, Sininauhaliitto.

vihreaveraja-fi-bin.directo.fi/@Bin/b0fc45eb1892873ac1892da84a5a7fd4/1503045502/application/pdf/247308/Kes%3%a4el%3%a4imet%20hoivaty%3%b6n%20tukena.pdf

Att genomföra verksamheten

Kaituri gård

Planering

Målet med Green Care-verksamhet på lantgårdar är att göra saker tillsammans och att finna sin inre styrka genom personliga, positiva erfarenheter. Aktiviteterna behöver inte variera och handla om något nytt hela tiden, utan bekanta uppgifter och rutiner kan vara viktiga för många klienter. Det är bra att lämna utrymme för varierande uppgifter som låter klienten lära sig nytt och möta nya situationer. Ibland behövs uppiggande omväxling. Ett genomtänkt och planerat uppbrott i rutinerna, till exempel en skördefest i trädgården, lär klienten att hantera nya situationer och att uppfatta årstidernas växling. En gruppstorlek på tre till fem personer har upplevts passligt för många verksamhetsformer. Antalet verksamhetsdagar kan till början vara få, som en gång i veckan, men antalet kan höjas när individens förmågor ökar.

Dagverksamheten kan ha följande upplägg: dagen börjar med engagerande verksamhet, fortsätter med sysslor och pauser samt avslutas med ett sammandrag av dagens erfarenheter. Pauserna är särskilt viktiga eftersom de ger gemensamma stunder med samspel under dagen och hjälper klienten att märka hur viktigt det är att stanna upp.

En årsklocka med aktiviteter och teman som återkommer varje år fungerar som en bra stomme för planeringen av verksamheten. Vinterförhållandena kan utgöra en utmaning. Det kan ibland vara halt eller mycket kallt. God förberedelse genom lämplig klädsel eller verksamhet i varma utrymmen passar dagar när vädret inte tillåter utomhusaktiviteter. Passande arbetsuppgifter kan vara utmanande att hitta, men till exempel skogsarbeten, vedhuggning eller inomhussysslor kan vara en bra lösning under denna årstid.

Välbefinnande från lantgården

Bild: Laura Kymäläinen

På fårgården. Vår dagverksamhet går i huvudsak ut på olika lantgårdsarbeten. Verksamhetens tyngdpunkt ligger i sysslor utomhus, som att sköta djuren, bygga och underhålla stängsel, vedhuggning inför vintern, röjning av sly och så vidare. Transporten till och från gården samt lunch hör till tjänsten.

Vi är utomhus i alla väder. Till exempel stallet måste städas varje dag, även i köld och regn. I början av verksamheten diskuterade vi detta mycket med klienterna. Vi kom till slutsatsen att om klienten inte kan delta i arbetet när det är köldgrader, kan hen inte delta i vår dagverksamhet. Klienter som klarar av utmaningen med dåligt väder och kan sätta mål för att upprätthålla eller även förbättra sin kondition är mycket nöjda med arbetet och gemenskapen på lantgården.

Alla deltar frivilligt i arbetsverksamheten och klienterna kan sluta när de vill. Klienterna upplever ofta att arbetet på lantgården är viktigt och är därför sällan frånvarande. Under utvärderingsdiskussionen för rehabiliteringen diskuteras om verksamheten är till nytta för klienten och hur klienten själv upplever besöken. Huvudsaken är att klienten känner sig hörd och att man hittar de stödformer som klienten behöver för att nå sina personliga målsättningar.

Gemensamma måltider. Den gemensamma lunchen eller mellanmålet är alltid en av dagens höjdpunkter. Det lönar sig alltså att lägga till kostnaderna för de gemensamma måltiderna i tjänsten. Matlagning tillsammans kan vara en av dagens arbetsuppgifter. Samtidigt lär sig klienterna grundläggande färdigheter som behövs i hanteringen av vardagen samt hur man planerar en hälsosam kost.

Måltiderna på lantgården ger en möjlighet att använda färska grundråvaror vid tillagning av näringsrik husmanskost. Onödiga tillsatssämnen och industriellt producerade halvfabrikat är inte nyttiga, speciellt personer med kroniska sjukdomar kan ha känslighet för olika ämnen och behöver mångsidig näringsrik kost. Den ökade aptiten, som väcks av utevistelse och fysisk aktivitet, har varit viktigt för äldre personer som kan ha svårigheter med upptagningen av näringsämnen.

Utrustning. På lantgården arbetar man även i dåligt väder. Arbetsutrustningen bör passa för alla behov och väderförhållanden. För lantgårdar som ordnar regelbunden lantgårdsverksamhet kan det löna sig att skaffa ordentlig arbetsutrustning att ha på gården. I fall lantgården inte kan förse klienterna med utrustning, bör klienterna på förhand få en tydlig anvisning om hurudan utrustning de ska ta med. Lantgården ska se till att det finns en plats där klienterna kan förvara sin utrustning.

Transport. Avstånden kan vara långa på landsbygden och det är inte alltid möjligt att använda kollektivtrafik. Eventuella transportarrangemang bestäms i tjänsteavtalet. Företagaren kan också ta hand om transporten, även utan taxitrafiktillstånd, om de kommer överens om detta med klienten och det inkluderas i tjänsten. Från och med 1.7.2018 har kraven för att få taxitrafiktillstånd från Transport- och kommunikationsverket (TrafiCom) sänkts i Finland.

Aktiviteter och upplevelser på gården

Innehållet i detta kapitel baserar sig på de tidigare publikationerna av två Sininauhaliitto-projekt, Vihreä Veräjä och Hoivamaatila (Kähäri &, Niemelä 2016, Vihreä veräjä 2017).

Klienten anländer

När klienterna anländer första gången till gården är det viktigt att de får bekanta sig med varandra i lugn och ro, utan stress. Genom att bekanta sig med varandra lär de att känna varandra och anpassa sig till gårdens verksamhet. I början av verksamheten kan klientens bekanta handledare vara med, eftersom hen kan ta i beaktande klientens personliga behov i planeringen av dagens verksamhet och i samspel med andra. Lantgårdsföretagaren och den närmaste handledaren kan komma överens om arbetsindelningen sinsemellan. I början kan klientens personliga handledare ta mera ansvar och efter att klienten och företagaren har blivit bekanta, kan handledningen så småningom överföras till lantgårdsföretagaren. Verksamheten på Isokumpu fårgård beskrivs nedan.

På fårgården

När klienten är intresserad av verksamhet hos oss, kommer han först på besök med sin handledare eller en anhörig.

Klienter upplever lantgårdsarbeten på mycket varierande sätt. Lantgårdsarbete har inte lämpat sig för alla klienter, och de har velat gå tillbaka till verksamhetscentralens inomhusarbete. Särskilt på vintern när det är köldgrader ute känner en del av klienterna att det är mycket utmanande att arbeta utomhus. Klienter som klarar av dåligt väder och som har som målsättning att underhålla eller även förbättra på sin kondition, är mycket nöjda med arbetet och gemenskapen på lantgården.

Efter att klienten har fått betalningsförbindelse (servicese-del), börjar hen dagverksamheten vid en överenskommen tidpunkt. På Isokumpu behöver företagarna inte veta klientens diagnoser, eftersom klienten kommer dit för att "jobba". Om klienten har en sjukdom som påverkar deras sysslor, som epilepsi eller diabetes, bör företagarna få veta om det. Men om klienten har schizofreni eller om hen är bipolär, har det ingen betydelse med tanke på verksamheten. Varje klient får delta i verksamheten sådana som

de är. Alla klienterna har en personlig vårdplan och gården försöker via dagverksamheten stödja målsättningar så bra som möjligt.

Klienter på gården har mycket varierande bakgrund och begränsningar. När verksamheten börjar presenteras nya klienter för de andra klienterna i början av arbetsdagen. Var och en får berätta om sig själv så mycket eller lite som de är bekväma med.

Alla som arbetar på lantgården är inte rehabiliteringsklienter. Utöver den anställda personalen och företagarparet finns det praktikanter, studeranden och personer som deltar i arbetsprövning. De ansvariga måste känna till bakgrunden och kontrakten till alla som arbetar på lantgården. För de som arbetar med olika sysslor på gården har denna information ingen betydelse. Alla som arbetar på lantgården är likvärdiga.

För Isokumpu värdpar är det viktigt att alla känner att de hör hemma någonstans och upplever att deras lantgård är en riktig arbetsplats där man får göra betydelsefullt arbete. Att höra till en gemenskap ger inre styrka och stärker självkänslan.

Bild: Yhessä Vetsäjä, Suomalaisliitto

Handledarens roll

Traditionellt ses ”handledaren” som en auktoritet som bestämmer över gruppens verksamhet. I en verksamhet där målsättningen är att klienten hittar sin inre styrka är det viktigt att det finns en jämlik samverkan mellan handledaren och gruppmedlemmarna. Till handledarens ansvar hör att organisera arbeten och se till att tidtabellerna håller. Handledaren kan lika väl dra sig tillbaka om det ser ut att gruppen klarar av situationen utan hans hjälp. Man bör inte hjälpa och göra för mycket för klienterna, utan hellre uppmuntra dem att försöka på nytt och stödja dem i att lyckas.

Det är viktigt att handledaren har förmågan att lyssna på klienterna och att få dem att delta. Det är även bra om det är flera olika handledare. Den bästa situationen är när det finns de olika personligheter i gemenskapen och att alla får lära sig nya saker genom samverkan.

Att lära ut åt en nybörjare sysslor som för en själv är bekanta och vardagliga, är inte nödvändigtvis lätt. Först är det bra att berätta vad klienten ska göra och sedan visa hur man gör det i praktiken. Sedan kan klienten ta itu med arbetsuppgiften och börja öva på den. Handledaren följer med bredvid och ger klienten mera ansvar i samma takt som hen lär sig att sköta uppgiften självständigt. Lärandet går

smidigare när sysslan går igenom steg för steg, med bara några faser åt gången. Det är bra att berätta varför saker görs så som de görs. Då är det lättare att förstå och komma ihåg hur de olika momenten i sysslan utförs.

Att ta itu med något kan ibland försvåras av en mental tröskel. Kanske klienten kommer ihåg tidigare misslyckanden, eller hans krafter räcker inte ännu till för lärandet av något nytt. Målsättningen för de första gångerna kan bra vara att komma på plats, följa med verksamheten och bara lyssna. Det är lättare att delta när det egna intresset har väckts; man kan fråga klienten om hans åsikter och ta dem i beaktande i sysslorna. Även andras intresse smittar och kan ge uppmuntran till att delta.

Att fästa uppmärksamhet på människans resurser och styrkor samt på att stärka dessa genom olika sysslor är en viktig del av verksamheten på lantgårdar. Det lönar sig att iaktta även de minsta lyckanden och att kontinuerligt ge beröm till alla i gruppen. Det är inte värt att vara rädd för misstag, eftersom man ofta lär sig mest genom dem. Att man känner att man kan påverka är väsentligt. Man kan fråga klienten i vilken ordning ni ska göra arbetsuppgifterna eller vem som ska sköta vilken uppgift.

Skylltarna med anvisningar hjälper klienterna att komma ihåg saker. En skylt i djurets kätte påminner om saker som man bör komma ihåg när man matar djuret. Bilder är bra för att göra saker konkreta. Möjligheten att kunna agera självständigt är viktigt. Man kan be om instruktioner från de andra i gruppen, vilket tränar färdigheter i samspel, men ger också den klient som tillfrågas en känsla av att vara betydelsefull.

Till dagverksamheten hör naturligtvis regler och begränsningar. Reglerna är lättast följa när de har formulerats tillsammans. Till exempel rökning kan vara viktigt för någon. Då kan man fundera på hur rökpauserna placeras inom verksamheten och var det är tillåtet att röka.

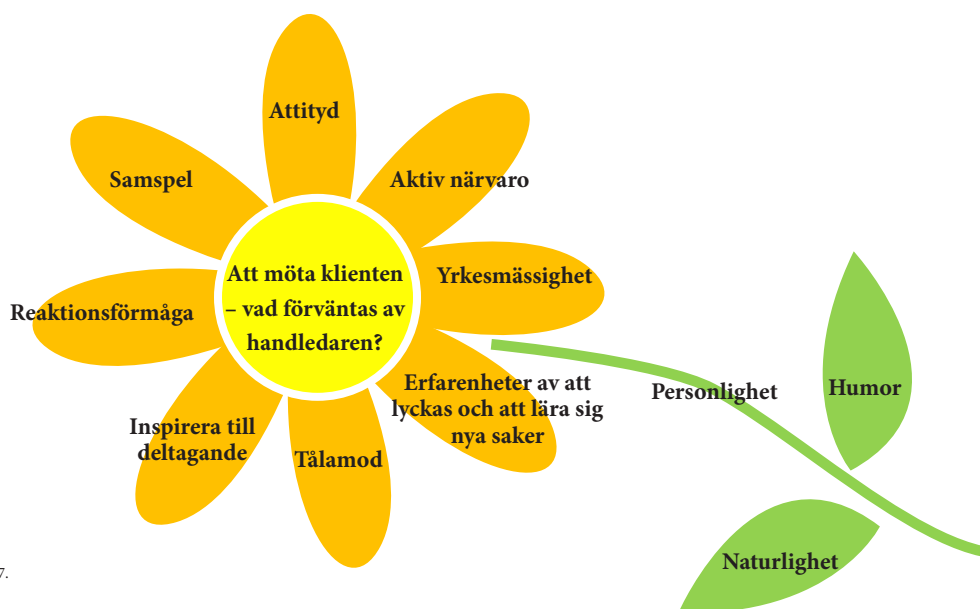
Ibland kan någon ha en dålig dag, och då går det inte att sköta uppgifterna enligt planerna. Handledaren behöver tåla att sysslor framskrider långsamt och uppmuntra i alla situationer. Ibland

kommer det svåra situationer, och då lönar det sig att stanna upp och fundera kring hur man bör gå framåt i saken. Svåra situationer kan också bearbetas tillsammans på förhand och då kan man fundera på alternativa sätt att fungera. Ibland kan det räcka med en liten gest, ett visst tonfall eller en blick för att uppmärksamma saken. Det som är viktigt är att alltid närma sig den andra människan med respekt och med tanke på hur man själv skulle vilja bli bemött i samma situation.

Att bekanta sig med olika människor och deras livshistorier är arbetets obestridliga rikedom. Det lönar sig inte att fastna i det förflutna eller bekymra sig om framtiden. Man kan ge klienten möjlighet att ge utlopp för sina tankar och känslor. Handledaren kan lyssna på klienten neutralt, utan att gå med i hans känslotillstånd och tolkningar. När stunden är rätt kan man gå tillbaka till dagsprogrammet.

Att kunna ta emot respons är lika viktigt som att ge respons. Med hjälp av responsen får man information om saker som man inte kanske tidigare uppmärksammat tillräckligt och som har gjorts felaktigt. Även om det kan vara svårt att ta emot negativ respons, kan man använda den för att utveckla verksamheten och för att i fortsättningen kunna agera bättre och klokare än förr. Man kan lyssna på responsen utan att man försöker försvara sig och istället koncentrera sig på att hitta en lösning. Du kan be om mera detaljer av den som gett responsen, vilket visar intresse. Du kan alltid tacka för responsen, även om ditt egna synsätt skiljer sig från responsgivarens synsätt.

När verksamheten på lantgården avslutas, är detta för klienten en viktig deletapp och detta bör tas i beaktande. Man kan tillsammans med klienten förbereda sig för att verksamheten kommer att sluta, så att det inte blir en överraskning och klienten kan bereda sig känslomässigt för ändringen. Ni kan komma ihåg den gemensamma resan genom en liten fest eller genom att gå igenom gemensamma stunder.

Handledning av elevgrupper

Pia Smeds

En vanlig tanke är att lantgårdar är trevliga utfärds mål som ger lite omväxling till skolvardagen. En skicklig pedagog kan omvandla en rolig utfärd till en lärorik del av skolans läroplan och målsättningar. Lantgården kan lätt omformas till en inspirerande miljö för lärande, likaså för lärare som för elever av olika åldrar. Detta tankesättet stöds även av forskningsresultat.

På lantgården kan man genom praktiken bekanta sig med matens rutt, med olika växtslag och företagsamhet, samt abstrakta begrepp och processer som ekosystem, hållbar utveckling och vattnets kretslopp i naturen. På lantgården kan även de teoretiska ämnena så såsom matematik, fysik och kemi bli vardagliga redskap och få på så vis en praktisk mening.

Att flytta undervisningen utanför klassrummet medför många positiva effekter. Att lära sig ute, särskilt i en naturomgivning, stöder det fysiska och psykiska välmåendet, stärker motoriken och ger eleverna motion. Arbetsuppgifterna i den äkta miljön blir meningsfulla för eleverna, vilket motiverar dem att lära sig och hjälper dem att förstå även invecklade processer. Lärande utomhus stöder det kortvariga och långvariga minnet, stärker koncentrationsförmågan och möjliggör kombinationer av olika läroämnen.

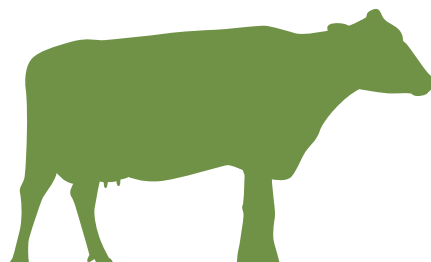
Företagaren bör komma ihåg att läraren har ansvar för både elever och lärandet. Företagarens uppgift är att tillsammans med läraren möjliggöra en så lärorik skoldag som möjligt och medverka som expert. Att bygga upp en sådan dag lyckas bäst när man tillsammans med läraren på förhand kommer överens om dagens program och målsättningar, ansvar samt förhandsuppgifter och uppgifter som ska göras efter besöket.

Företagaren bör ha en egen försäkring för den besökande gruppen, även om skolan har en egen försäkring som täcker eleverna och läraren under besöket. Lantgården är för många en ny och främmande miljö, varför eleverna och läraren kanske inte alltid vet att akta sig för farliga områden, föremål eller ämnen. Därför är det viktigt att företagaren läser in eller märker ut riskfyllda saker och platser på förhand samt att hen berättar om eventuella faror till exempel i närhet av djuren eller maskinerna. Syftet med lantgården är inte att den är en finlipad representationsgård, utan den bör framhäva företagarens vardag på lantgården och uppgifter och miljöer som hör till den, på ett tryggt och medvetet sätt.

Före elevernas besök bör företagaren ta reda på gruppens sammansättning (förväntningar, särskilda behov), skriva ett infobrev om gården till elevernas föräldrar, planera tidtabellen tillsammans med läraren, bestämma mötesplatsen, anvisa om passande och opassande (t.ex. telefoner) utrustning att ta med på gårdsbesöket. Fundera på förhand ut hur gruppens kallas samman, hur de olika delarna av gården och dess lokaler presenterar, förflyttning, samt gör en säker-

hetsplan för hur man agerar vid en eventuell nödsituation (farliga platser, utrymningsvägar, första hjälpen).

Dagens struktur och program bör innehålla praktisk verksamhet som har en tydlig målsättning som motiverar eleverna. Till exempel att städa hos djuren, som kor, och att mata dem efteråt, eller ta upp potatis är praktiska uppgifter som lätt kan knytas till läroplanen. Via detta praktiska arbete är det lätt att anknuta till kons årscykel, de olika livsfaserna, sammansättningen av fodret, mängden av vatten och via dessa ämnen även till skolämnen som matematik (hur mycket vatten/foder behöver kon för att producera en liter mjölk, hur stor areal bör man odla för att en ko ska få foder för ett år), historia (vilken roll hade kon förr i tiden), etik (djurvälstånd, hur ser man att djuret är sjukt, djurets beteende) eller biologi (vattnets kretslopp via mjölken tillbaka till naturen, biodiversitet).

”

Till exempel, när de berättar om den där mjölkingen, så får vi gå till de där mjölk tankarna och sen får vi höra hur mjölken tas därifrån. Och sen bakar vi ännu av mjölken. När man inte bara berättar utan också visar, kan man inte undvika att lära sig.”

”Det är mycket bättre att vara ute, eftersom man ser och gör där, och inomhus får man veta liksom hur det gjordes. Fast man läser hur många gånger som helst, så kan man inte veta hur det är där på riktigt.”

Elevernas kommentarer om lantgårdsbesöket

Huvudsaken är att eleverna själva får delta i sysslor och arbetsuppgifter, vara aktiva och lära sig genom att göra och undersöka. Företagarens viktigaste uppgift är att vara en trygg vuxen som är närvarande, som hjälper eleven i att tolka sin omgivning, som är intresserad och som svarar på frågor. Som företagare stödjer du eleverna i att se detaljerna i omgivningen med hjälp av alla sinnen, och på så vis stärker elevens erfarenhet och lärande. Till exempel hur känns kons grova tunga eller dess mjuka öron, hur doftar foder och hur låter det när svalorna flyger till sitt bo under takkanten.

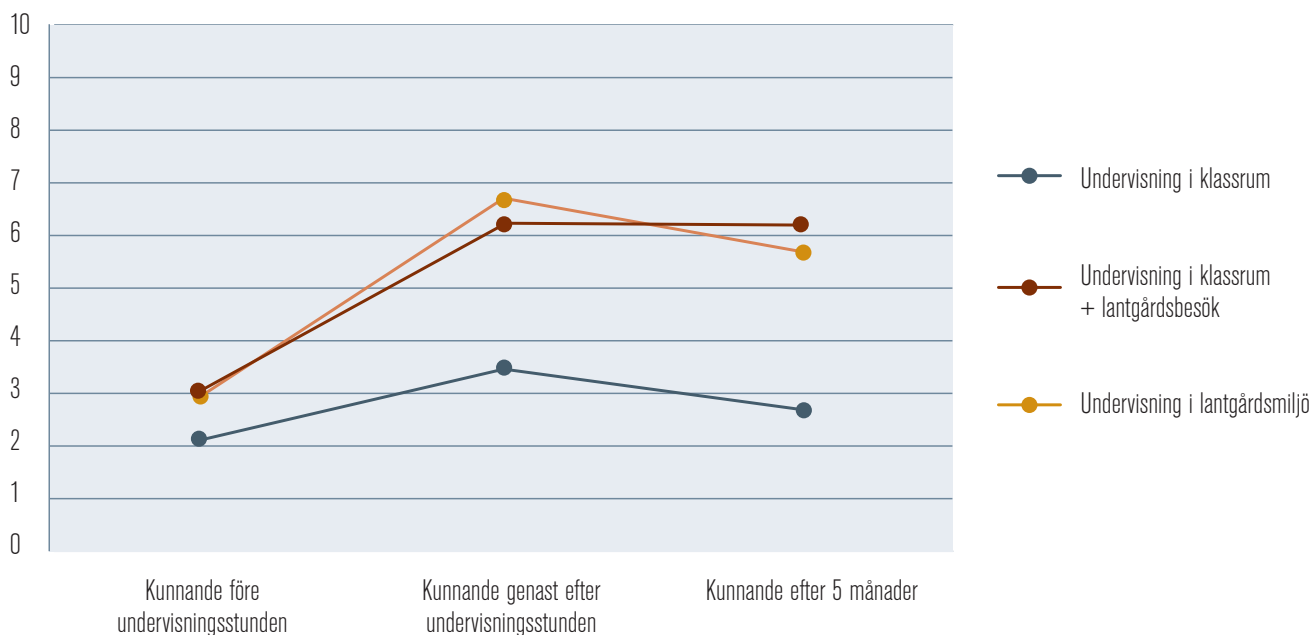
Undvik uppgifter som ska göras på papper eller långa föreläsningar, de ger inte inspiration och stimulerar inte lärandet.

Lärare brukar vara tacksamma för olika material (webb-länkar, korta video-klipp osv.) som de kan använda efteråt för att reflektera kring dagen. Kanske har eleverna plockat fjädrar i höns huset eller blommor på ången som de kan använda under konstlektionen? Kom ihåg att utvärdera dagen och be också läraren att berätta vad som fungerade under dagen och vad som bör utvecklas. På så vis kan du utveckla din verksamhet.

Poängen i testet 0 -10

Undervisningsmiljöns påverkan på lärande

Smeds, P., Jeronen, E., Kurppa, S. 2015. Farm education and the value of learning in an authentic learning environment International Journal of Environmental and Science Education

Aktiviteter med djur

Mötet mellan människa och djur har alltid många rörliga faktorer. Handledarens uppgift är att se till att klienten och djuret möts på ett sätt som ger båda parterna en positiv upplevelse.

Att bekanta sig

Det första mötet mellan klienten och djuret kan gå ut på att följa djuret och dess beteende från ett litet avstånd. Före klienten bekantar sig med djuret går man igenom de viktigaste instruktionerna för hur man betar sig i djurets närvaro. Med en barngrupp kan man träna med ett gosedjur före man träffar djuret.

Djur som är med i djurverksamheten är ofta väl socialiserade och vana med att möta olika människor och olika beteenden. Trots detta är det alltid bättre om djuret får bekanta sig med klienten i sin egen takt. Samtidigt lär sig klienten att respektera gränser som är viktiga för djurets välbefinnande.

Många djur upplever direkt ögonkontakt och närmande rakt framifrån som ett tecken på aggression. Det är bra att undvika ögonkontakt även med lugna djur och låta djuret bekanta sig i lugn och ro med den nya människan och hans dofter. Klienten kan ställa sig på samma nivå med djuret. Undvik att ta djuret i famnen eller att krama om det tills djuret känner sig tryggt och är redo för närmare kontakt.

Det är viktigt att lyssna på djuret när man bygger upp ett tillitsfullt samspel mellan människan och djuret. Animal Assisted Play Therapy är en terapiform som utnyttjar djurunderstödd verksamhet och lek. Där används ”tre sekunders regeln”, vilket hjälper i att känna igen djurets behov. Enligt regeln ska man klappa eller smeka djuret i tre sekunder. Efter det ska man stanna upp för att se hur djuret reagerar till detta. Om djuret vill att man ska fortsätta, visar den det genom sitt kroppsspråk.

Att ansvara för djurskötsel

Många klienter upplever att djurskötsel är en trevlig och inspirerande arbetsuppgift. Man kan ge klienten ett eget djur vars skötsel hen ansvarar för. Först får klienten få små deluppgifter, och när hans färdigheter ökar, kan hen få mera ansvar. Djuret belönar skötseln och omsorgen med tillgivenhet.

Särskilt med hästar och hundar kan verksamheten ökas från skötsel till att omfatta olika samarbetsövningar. Hästhanteringsövningar innebär att människan försöker förstå hur djuret lär sig, vad som motiverar det och vad dess artspecifika beteende är. Syftet med övningen är att bygga förtroendet mellan människan och hästen så att hästen kan lita på att människan förstår dess behov. För att få en djupare förståelse om djurens beteende och skolning kan man

studera hur man skolar djur, vilket även möjliggör hanteringen av eventuella problem med djurets beteende

Att ta farväl av djuret

I livet med djur kommer man förr eller senare till en situation när man är tvungen att ta farväl en kär kompanjon. En dylik svår kan vara en lärorik och värdefull situation och som med rätt bearbetning stärker och hjälper klienter att bearbeta egna svåra situationer eller förebreda och stärker inför livets kommande utmaningar.

Lantgårdsdjuren är produktionsdjur och att farväl av dem hör till verksamhetens karaktär. Situationen blir lättare när klienterna och personalen som sköter djuren är medvetna om detta från första början. Då kan de förbereda sig för djurets framtid redan från första mötet.

Volontärer och deltidanställda som en del av gårdsgemenskapen

Lantgårdsverksamhet, som inkluderar klienter och djur dygnet och året runt, för med sig mycket arbete och är bindande. Lantgårdar med rehabiliterande verksamhet i andra länder har byggt upp verksamheten att inkludera volontärer och andra frivilliga arbetare. Den nederländska lantgården som presenterades i början av denna guide hade till exempel 60 frivilliga arbetare i verksamheten. Människor med olika livserfarenheter tar med sig något värdefullt till gemenskapens verksamhet.

I Finland har frivilligt arbete inte lika starka traditioner. Trots detta kan det finnas en hel del aktiva pensionärer, studeranden eller personer som tar ett sabbatsår och vill delta som volontär i verksamheten för en lön som består av kost och logi. WWOOF-föreningen (World Wide Opportunities on Organic Farms) förmedlar volontärer till ekologiska gårdar. Assistencentret i Egentliga Finland förmedlar igen volontärer som fungerar som personliga assistenter.

Studeranden och praktikanter kan delta i verksamheten och förkovra sina färdigheter och på samma gång tillföra nya synvinklar till företagets utveckling.

Personer med begränsad arbetsförmåga eller personer inom arbetsrehabilitering kan behöva arbetserfarenhet. Via TE-byrån (arbets- och näringsbyrån) är det möjligt att ansöka om sysselsättningsstöd eller andra stödformer för att komma tillbaka till arbetslivet:

- Företaget kan bli ersatt för kostnaderna för att anställa en person med nedsatt arbetsförmåga
- Läroavtal erbjuder ett praktiskt sätt att skaffa yrkesmässiga färdigheter och kunskaper genom att studera som lärling. Företaget får en ersättning för den arbetstid som använts för skolning och handledning.
- Via arbetsprövning kan en person som länge varit arbetslös delta i arbetslivet via träning. Företaget betalar inte lön för arbetsprövningen utan stödjer personens väg till arbetslivet.
- I öppen arbetsverksamhet erbjuder företagaren personer med funktionshinder en möjlighet att delta i arbetsgemenskapens vardag och sysslor. Personen som deltar i öppen arbetsverksamhet är inte anställd av företaget. Läs mera (på finska): <https://tietyoelamaan.fi/>

Utomlands har Green Care -gårdar marknadsfört sina produkter med ett socialt mervärde. Genom produktförsäljningen kan lantgårderna stärka samspelet med den lokala befolkningen och samhället.

I Finland används även kollektivmärket ”Ett samhälleligt företag”. Märket används också av större arbetsgivare som kan lättare binda sig vid de administrativa kraven som krävs för att få använda märket.

I Finland betonas att personer som har nedsatt arbetsförmåga inte i någon situation används som en underprissatt resurs. Därför ska man vara extra noggrann med att använda de rätta begreppen för olika roller och förväntningarna som förknippas med arbetsinsatsen i gårdsgemenskapen.

Utvärdering

Responser hjälper företagaren att kontinuerligt utveckla sin verksamhet. Den som köper tjänster vill ofta informeras om hur målsättningarna som har ställs på verksamheten har nåtts. Verksamheten på lantgården är helhetsbetonad och effekter kan ses inom olika delområden i människans fysiska, psykiska och sociala funktionsförmåga. Därför lönar det sig i utvärderingen att fokusera på tydliga, klientorienterade målsättningar.

Utvärderingen kan i sin enklaste form vara en fri diskussion om dagens händelser under de gemensamma mötena, som under eftermiddagskaffet. Företagaren noterar i sin dagbok de viktigaste observationerna samtidigt som de diskuteras. För en del personer kan det vara svårt att ge respons. Då kan det löna sig att uppmuntra och visa genuint intresse för personen och responserna.

Ett annat sätt att utvärdera verksamheten är genom blanketter eller ta med funktionella eller visuella arbetssätt. Man kan till exempel visualisera en sträcka på rummets golv. Ena änden av sträckan är "jättebra" och andra änden "jättedålig". Varje deltagare får ställa sig på sträckan på det stället som motsvarar deras åsikt. Erfarenheterna diskuteras tillsammans utan att peka ut någon.

Insamlingen av uppföljningsinformation får inte bli påfrestande för klienten. Därför är utvärderingssätt som stödjer klientens medverkan bra. I utvärderingen är det bra att använda verktyg som klienten själv upplever meningsfyllda och som hjälper hen att få sin röst hörd.

Man kan också samla in information om klientens situation och hur verksamheten har lyckats via de närmaste anhöriga eller andra medverkanden i verksamheten. Till exempel personalen på serviceboendet ser hur klienten mår efter lantgårdsbesöket.

Uppföljningen av resultat kan man också göra med mätare som ger kvantitativ information. Klienten och handledaren kan till exempel i slutet av varje besök utvärdera hur man lyckats nå målsättningarna (till exempel inom koncentration eller genomförande av sysslor). Detta är samtidigt ett bra tillfälle att fundera på hur man kan utveckla dessa områden i fortsättningen.

På fårgården.

Klienterna på fårgården har haft mycket varierande målsättningar. En del har haft som målsättning att upprätthålla den dåvarande goda psykiska och fysiska kondition. En del har haft som målsättning att bo självständigt med lättare stödåtgärder. En del har till och med haft som mål att återvända till arbetslivet.

Hos alla rehabiliteringsklienter som har deltagit i arbetsverksamheten har det skett positiva ändringar rätt fort efter att verksamheten har börjat. Hos rehabiliteringsklienter inom mentalvården har den personliga slutna världen fått nya dimensioner och intresset för omgivningen har vaknat. Så småningom har de börjat visa intresse för och fråga frågor om djuren och verksamheten. Samtidigt växer ansvarstagandet för små arbetsuppgifter och intressanta områden i verksamheten blir tydliga. Parallellt tränar klienten på att lämna sin bekvämlighetszon och lära sig att uthärda obekvämare saker.

När klientens funktionsförmåga har förbättrats kan också intresset för den personliga hälsan väckas. Exempelvis har dåligt skötta tänder börjat skötas och åtgärdas för att få munhälsan i skick.

Många har börjat bo självständigt och flyttat bort från boendet. Att bo självständigt hör inte till allas målsättningar, men även för dem kan man märka tydlig positiv påverkan: personer med övervikt går ner i vikt, balans blir bättre och yrsel minskar, sömnkvaliteten och livshanteringsförmågan blir bättre.

En klient hade till och med blivit frisk från en svår sjukhusbakterie efter några månader på lantgården. Läkaren som deltar i verksamheten är övertygad om att den icke processade husmanskosten har påverkat positivt på klienternas kondition.

Kommentarer från klienter: "Vedhuggning är det roligaste", "Jag gillar att ge hö till fåren och hästarna", "Arbetsverksamheten har gjort mig piggare", "Vi har ett bra team", "Maten är god och räcker till", "Människorna på gården är trevliga"

Kommentarer från anhöriga: "Arbetsverksamhetens påverkan har varit positiv på alla sätt", "Enbart plus!", "Hen är lycklig och just nu går det bra", "Hen tar mera initiativ och har mera energi", "Arbetsverksamheten här är viktig", "Hen berättar mycket om arbetsuppgifterna också åt andra", "Hen är alltid ivrig att åka och jobba till fårgården".

Bild: Kana Ruusunen. Johanna Niskanen

Planering och handledning av verksamheten

Kähäri, M., Niemelä, A. 2016. Hoivamaatiloimintaa mielenterveyskuntoutujille. Opas maatalousyrittäjille. Lärdomsprov.

Utbildningsprogram inom sosiologi. Mikkeli yrkeshögskola.
urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016101815249

Vihreä veräjä 2017. Yhteisöllinen puutarhatoiminta kuntoutumisen tukena. Sininauhaliitto.
vihreaveraja-fi-bin.directo.fi/@Bin/8251c9302c665eed8f153ce0516e561c/1503046005/application/pdf/290213/Yhteis%3%b6llinen%20puutarhatoiminta%20-opas_varsinainen.pdf

VanFleet, R., Faa-Thompson, T. 2017. Animal assisted play therapy. Professional Resource Press. Sarasota, Florida.

MTKs och dess samarbetspartners material stödmaterial för skolbesök på lantgårdar.

www.mtk.fi/julkaisut/oppimateriaali/fi_FI/oppimateriaali/

Utvärdering

SSOSTE rfs sammandrag om mätare för välmående.
www.soste.fi/media/hyvinvointimittareita-110517.pdf.

Institutet för hälsa och välfärd. Att mäta funktionsförmåga
www.thl.fi/toimia/tietokanta/.

Osallistavat arviointimenetelmät.
www.jelli.fi/yhdistykset_yhteistyossa/osallisuus/osallisuusmenetelmia/osallistavat-arviointimenetelmat/

Tolvanen T.2017. Opas yksilökeskeiseen luontotoiminnan suunnitteluun. Luontoa elämään, luontoa kuntoutukseen -teemajulkaisu 2/3 B. Yrkeshögskolan i Lappland. URN:ISBN:978-952-316-148-1

Luke, THL ja GCF ry 2018. Suomalainen Green Care – LuontoHoivan ja LuontoVoiman laatutyökirja. Naturresursinstitutet, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Green Care Finland ry.
www.gcfinland.fi/tiedostopankki/503/green-care-tyokirja-2018.pdf

Green care som företagsverksamhet

Utvecklingen av företagsverksamheten i Nederländerna

Det finns få lantgårdar med Green Care verksamhet i Finland. I Nederländerna har verksamhetsformen funnits i över 20 år och det är möjligt att identifiera vissa faktorer som har påverkat verksamhetens etablering. Jan Hassink granskade pionjärbetet i branschen på 1990-talet och verksamhetens etablering i början av 2000-talet.

De första som ordnade Green Care verksamhet på lantgårdar i Nederländerna var personer inom social- och hälsovårdsbranschen och vars make eller maka var verksamma inom lantbrukssektorn. De var pionjärerna som kom underfund med nyttan att kombinera två helt skilda branscher och skapa nya aktiva omsorgstjänster. Denna nya form av vård och omsorg stödde även det antroposofiska tänket, som är centralt inom omsorgen i Nederländerna. Ett exempel är Camphill – verksamheten var personer med särskilt stöd kan bo och arbeta i en trygg och säker miljö.

Lantgårdar som saknade direkt kontakt till social- och hälsovårdsbranschen krävde ett mera ihärdighet arbete och ett starkt personligt kall för att forma och skapa tjänster och hitta kundkontakter. Green care verksamheten på lantgårdare saknade i detta skede en enhetlig form, bevis för behovet av verksamheten och stöd på politisk och samhällelig nivå. Även inom lantbruksbranschen hade företagarna svårt att gå från det traditionella primärproduktionstänket till att se på lantbruket som en Green Care tjänste producent.

Så småningom blev branschen starkare tack vare de positiva erfarenheterna. Företag som startade upp verksamheten i början av 2000-talet kunde följa spåret pionjärerna hade stakat ut och lära sig av deras verksamhets. Gårdar började bilda nätverk och skapade lokala förmedlingsorganisationer som tog hand om försäljningen av tjänsterna. Verksamheten fick ett viktigt erkännande på samhällelig nivå när företag som drev Green care verksamhet på lantgårdar fick registrera sig som självständiga aktörer inom omsorgsbranschen (AWBZ- ackreditering). Verksamheten sågs uppfylla samhällets önskemål för social- och hälsovården där kunderna kunde via en personlig budget välja den stödform som passade dem bäst. Kompetenscentret som grundades med ministeriets stöd har stärkt verksamhetens kompetensgrund och gett branschen positiv publicitet.

I dagsläget finns det i Nederländerna cirka 1400 företag som erbjuder Green care verksamhet på lantgårdar. Avkastningen hos dessa lantgårdar består av en kombination av inkomster från lantgårdsproduktionen och de olika vård och omsorgs tjänsterna. I fall det fanns lika många Green care lantgårdar i Finland i förhållande till invånarantalet som det finns i Nederländerna, skulle det finnas allt som allt 144 aktiva Green care -gårdar i landet.

Behovet av stödformer som baserar sig på aktiv verksamhet och socialt samspel har uppmärksammats även i många andra länder. I Storbritannien har läkare vid vårdcentraler tagit i bruk sociala recept (social descriptions), vilket innebär att patienten själv väljer den verksamhet som hen önskar delta i. Sverige har tagit i bruk modellen Naturunderstödd rehabilitering (NUR) som går ut på att registrerade lantgårdar ger tidsbestämd dagverksamhet för kunder som vill stärka sina arbetslivsfärdigheter. I Norge används finansieringsformer som har möjliggjort att stödtjänster som baserar sig på verksamhet på lantgårdar är lättillgängliga för klienterna.

Verksamheten i Finland

Det finns bara ett fåtal företag som producerar dag- eller arbetsverksamhet i Finland. Ofta organiseras dagverksamheten som av kommunen, till exempel vid dagverksamhetscentraler.

En tydlig skillnad till Nederländerna är antalet olika tjänster för äldre personer med minnessjukdomar, rehabiliteringsklienter inom mental- och missbruksvården eller ungdomar som har svårigheter med livshanteringen.

I Finland finns det några offentligt ägda lantgårdar, främst inom specialomsorgen för utvecklingsstörda och vissa kriminalvårdsanstalter. På företagssidan har den socialpedagogiska hästverksamheten för barn och ungdomar, som behöver extra stöd, ökat. I denna publikation har vi presenterat Isokumpu fårgård, där det har funnits dagverksamhet för vuxna med utvecklingsstörningar i några år.

Verksamheten på Isokumpu fårgård

Satu Kumpulainen

Mitt intresse för verksamhet på lantgårdar väcktes för tio år sedan. Jag har varit med i flera Green Care-projekt och har försökt att hitta lösningar för att producera tjänsten. År 2006 hade vi ett generationsskifte på mina föräldrars lantgård och jag tog över gården och började arbeta som landsbygdsföretagare.

Jag hade flera utbildningar i bakfickan, men behövde ännu skaffa mig en examen inom naturbruk eftersom jag då kunde ansöka om jordbruksstöd. Samtidigt byggde vi ett fårhus och skaffade djur samt maskiner och utrustning för gårdsbruk.

Tanken att hjälpa andra följde mig hela tiden. Fårhuset och dess omgivning gjordes så hinderfritt som möjligt redan i byggskedet, eftersom tanken har varit från första början att gästerna ska lätt kunna ta sig fram på gården. Vi har arrangerat gårdsbesök från den dagen vi började med verksamheten. Jag hade som tanke att erbjuda omsorgstjänster för barn och ungdomar. Vi förhandlade med kommunen och de ansåg att tanken var bra, men det fanns inga pengar för verksamhet.

Vi fick delta i ett regionalt utvecklingsprojekt inom Green Care. Projektet gav oss ingen ekonomisk nytta, men vi fick prova på hur det var att ordna dagverksamhet på vår lantgård. Via projektet deltog en 19-årig flicka med utvecklingsstörning i gårdens verksamhet en gång i veckan under hela våren med sin handledare. Effekterna av verksamheten på lantgården dokumenterades och genom dessa resultat kunde vi försäkra styrgruppens medlemmar om att verksamheten har positiva påverkningar. Saker klarnade också för oss. Vi fick bekräftat att vi kunde arbeta med klienter, att vår gård lämpade sig väl för dagverksamhet och att djuren på riktigt hjälpte till i rehabiliteringen.

I följande Green care -projekt besökte vi gårdar i Norge och Sverige som arrangerade verksamhet på lantgårdar. Ledande tjänstemän för specialsjukvårdsdistriktet och social- och hälsovårdsektorn deltog i resan. Tjänstemännen blev övertygade av att få se verksamheten och se dess effekter. Efter resan startade vi förhandlingarna.

Varje företagare bestämmer innehållet och priset på sin tjänst, vilket jag hade som utgångspunkt när jag började skriva min affärsplan. Samtidigt tog jag en specialyrkesexamen i företagsledning och mitt slutarbete handlade om att starta ett Green Care-företag. Det finns ingen färdig prislista för verksamheten, så jag började med att gå igenom sjukvårdsdistriktens offentliga protokoll. I protokollen hittade jag anteckningar om dagcentralens priser. Samtidigt diskuterade jag saken med en bekant läkare. Jag gjorde beräkningar för antalet klienter och kostnader. Samtidigt bestämde jag ett minimipris för verksamheten.

Jag gjorde ett erbjudande till de ledande tjänstemännen och vi hade en lång diskussion om priser och andra detaljer i kontraktet. Vi nådde samförstånd och målet var att börja med en kund en gång i veckan. De ville hitta verksamhet särskilt för män och vuxna med utvecklingsstörning. Jag begravnade min tanke på tjänster för barn och unga.

Dagverksamheten sker inom ramarna för lantgårdsarbete. Lantgårdens personal, som är utbildade i naturbruksområdet, ansvarar för verksamheten. Kompetensen inom social- och hälsovården kommer från vår samarbetspartner, som är en överläkare i psykiatri.

I detta skede hade jag lämnat in en anmälan till sjukvårdsdistriktet över produktion av privata socialtjänster, inkluderat nödvändiga bilagor (egenkontroll, räddningsplan, Green care-kvalitetshandbok). Regionförvaltningsverkets inspektör var i början mycket negativt inställd att tillåta oss starta verksamheten. Tack vare våra diskussioner och ytterligare information från de ledande tjänstemännen fick vi dock ett positivt svar och kunde inleda verksamheten följande vecka.

I början hade vi en klient en gång i veckan. Efter det ökade vi på antalet dagar, först till två och sedan till tre. Vi gick framåt mycket försiktigt, och med så små risker som möjligt för den som köpte servicen.

De positiva effekterna hos klienterna blev mycket fort uppenbara. Vi blev erbjudna fler klienter för dagverksamheten och vi diskuterade även rehabiliteringsklienter inom mentalvården. Klienterna har deltagit i dagverksamheten med en personlig, tidsbestämd betalningsförbindelse. Varje klient får själv bestämma om de vill börja verksamheten hos oss och får också påverka antalet dagverksamhetsdagar.

Vi fick inte mycket stöd för att starta upp verksamheten. Framst fick hjälp av andra som var intresserade av samma sorts verksamhet och som vi kunde bolla tankar med. Det mest konkreta stödet har vi fått av psykiatern som är vår samarbetspartner i verksamheten. Utan hans insatser skulle vi inte ha kunnat starta upp verksamheten.

Ta i beaktande också den personliga kapaciteten och orken. Så mycket som jag älskar mitt jobb och gör det av hela mitt hjärta, kan jag med erfarenhet säga, att ibland måste man ta lite avstånd. Man måste också kunna utveckla verksamheten och det kan vara svårt då man är mitt i arbetet.

Företagaren Annika Berg och Vitchoklad tuppen

Planering av affärsverksamhet

De tidigare avsnitten har visat hur länge det kan ta att starta nya verksamhetsmodeller. Det lönar sig att vara realistisk när man planerar verksamheten och se utvecklingen av verksamheten som ett långsiktigt projekt som framskrider lite åt gången enligt rådande förutsättningar.

Verksamheten har ofta i början varit en tjänst som erbjuds vid sidan av annan lantbruksverksamhet. När inkomsterna från verksamheten blir tillräckligt stora i förhållande till avkastningen från lantbruksproduktionen, kan skattemyndigheten be Green care – företagaren att skapa ett fristående företag för verksamheten.

Kannisto besöksgård

Affärsplanen

Affärsplanen är ”receptet” för förverkligandet av affärsverksamheten. I affärsplanen skriver du ned allt som du kommer att göra i företaget och hur du kommer att ordna och organisera verksamheten.

Du kan börja till exempel med dina egna färdigheter. Vad kan du och vad behärskar du redan nu? Företagarens kompetenser kan härstamma från en tidigare anställning eller från utbildning. När branschen och dess aktörer har blivit bekanta, ser man vad det finns efterfrågan för och hur den egna affärsverksamheten kan svara på denna efterfråga. Skriv ned även hur du kommer att skaffa dig de kompetenser som du inte ännu har, till exempel genom utbildning, genom anställning av personal eller genom att köpa tjänster.

Fundera på vilka resurser som stöder verksamheten finns i din näromgivning och vilka behov för investerings- och utvecklingsbehov det kan finns i framtiden.

- Byggnader: finns det lokaler för socialutrymmen, matlagning och måltider? Behöver du utrymmen för övernattnig eller lokaler inomhus då det regnar?
- Vilka möjligheter finns det i lantgårdens näromgivning? (naturvackra ställen för att lugna ner sig, naturstigar, ställen där man kan fiska osv.) Vilka sysslor kan man utföra under de olika årstiderna? Hur reagerar lantgårdens djur på utomstående?
- Vilka utvecklingsbehov finns det med tanke på klienternas och personalens säkerhet?

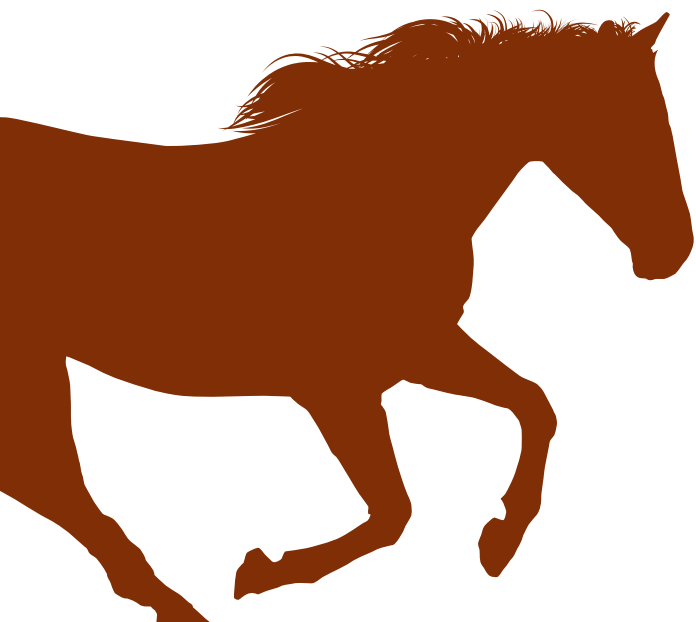
Definiera sedan företagets produkter och tjänster. Vilka klientgrupper vill du arbeta med och har du kompetensen som krävs för dessa grupper? Hurudana trafikförbindelser krävs det för att klienterna ska kunna nå gården? Efter detta lönar det sig att studera och redogöra för marknadssituationen. Vad är relationen mellan priset och kvaliteten jämfört med andra, konkurrerande tjänster i samma bransch? Fördjupa dig i klienternas situation. Hurudana tjänster du skulle du vilja ha i samma situation?

Det lönar sig att starta den nya verksamheten där tröskeln är som lägst. Med tiden kan man utveckla verksamhetsmodellerna i den riktning där det finns mest efterfrågan.

Investeringskalkylen beskriver kostnaderna för uppstarten av verksamheten. Fundera på vilka investeringar som är nödvändiga i början och vilka är sådana som kan förverkligas senare i takt med affärsverksamhetens utveckling. Lönsamhetskalkylen redogör för de rörliga och fasta kostnaderna som hör till affärsverksamheten. Den beskriver hur mycket tjänster man måste sälja för att kunna betala löner, räkningar och amorteringarna på lånet.

Ledningen av ett Green Care-företag kräver många kompetenser och färdigheter. Till arbetsuppgifterna hör inte bara den egentliga verksamheten, utan även verksamhets- och finansieringsplanering, marknadsföring och nätverkande. Om företaget har anställd personal, fungerar företagaren även som förman. Många arbetar tillsammans med sin make/maka och andra familjemedlemmar, vilket betyder att man måste kunna passa ihop familjelivets och arbetslivets roller.

Bland alla dessa krav är det särskilt viktigt att man tar hand om sitt eget och arbetsgemenskapens välmående. Personalens välmående reflekterar i klientrelationerna. Det är svårt att stödja och känna empati för en person, om man själv inte orkar. En god balans mellan arbete och fritid är därför viktig. Företaget kan även ordna arbetshandledning för sig själv och gemenskapen. I arbetshandledningen kan man eventuellt diskutera eventuella problem inom arbetet.

Prissättning av Green Care-tjänster

Kimmo Aalto

Att prissätta sina tjänster är för många företagare en utmaning, men det är också en möjlighet att styra företagets verksamhet mot bättre resultat och lönsamhet. Företagare priskonkurrerar med andra företagare inom alla branscher, och det påverkar hur den egna tjänsteprodukten prissätts.

Prissättningens nedre gräns formas av produktens kostnader och övre gräns av efterfrågan. Den existerande prisnivån formar ofta ett prisspann som tjänsterna måste anpassas till för att vara konkurrenskraftig på marknaden.

En hållbar prissättning

Green care verksamheten på lantgårdar handlar på många vis om en ny bransch vars prissättning har stor spridning. Ofta handlar prissättningen om verksamhetens olika situationsbundna kostnader. Det finns alltid nyetablerade företag som kommer in på marknaden med låga priser. För den nya företagaren kan det kännas lockande att sänka priserna och på så vis skapa nya klientrelationer. Man kan använda sig av låga priser i början av företagarkarriären för att få referenser när man startar nya tjänster eller för att göra reklam för sina tjänster för potentiella klientgrupper, men det lönar sig inte att stanna på den stigen.

Särdrag för Green care -tjänster och deras prissättning:

- ”Komma in på marknaden” – prissättning. ”Jag börjar med lite lägre priser, så får jag de första kunderna”
- Ett för lågt pris kan också jaga bort kunderna
- Risk för evig ”rea”. Det kan vara svårt att höja priserna även om kostnaderna för att producera tjänsten höjs

Även företagare som har drivit sin verksamhet i en längre tid kan oroa sig för att en prishöjning inte tilltalar (nya) klienter eller att den jagar bort de existerande klienterna. Därför håller de ofta priserna för låga. Ibland till och med så låga, att företaget inte bär sig.

Social- och hälsovårdssektorns press att sänka på kostnaderna kan ibland leda till försök att skära ned enhetspriserna. Underprissättning är dock en dålig lösning, inte bara för företaget, utan också för den som köper tjänsterna. Utöver att täcka de rörliga kostnaderna bör företaget också kunna förnya och utveckla sin verksamhet. Underprissättningen tjänar inte kunden, eftersom det syns i kvaliteten av tjänsterna. Företagaren som kämpar med sin ekonomiska överlevnad skär ned i sitt eget välmående, vilket reflekteras i klientens upplevelser. Det är viktigt att köparen förbinder sig till tillräckligt långa köpkontrakt, vilket möjliggör en långsiktig och kvalitativ utveckling av tjänsterna.

Green Care-företagare, som varit verksamma länge, kan driva sin verksamhet i enlighet med strategiska prissättningsval och inte konkurrera med nya företag på marknaden. Om företaget har drivit verksamheten i till exempel ett år, bör företagaren fundera noga på om det lönar sig att ta emot så kallade billiga uppdrag. I samband med prissättningsbeslut är det viktigt att försöka skilja sig från de andra, att hitta ett eget (och ofta smala) marknadsområde och att satsa på marknadsföring och den egna nischen.

En av de viktigaste grunderna för prissättningen är den bild, som priset skapar. Man måste också ta i beaktande att företaget ska kunna förmedla övertygande om sina tjänsters nödvändighet och fördelar. Företagaren inom Green care ska värdesätta sin kompetens, vilket sätter företagarens och personalens professionella självkänsla på rätt nivå. I gemensamma tjänstepaket kan det ingå kompetenser från både lantgårdsverksamhet och trädgårdsskötsel, samt från social- och hälsovårdssektorn, varav den sistnämnda kan produceras av antingen företaget själv eller en samarbetspartner. Företagaren ska via prissättningen identifiera, se och förmedla de värden som erbjuds till klienterna genom tjänsterna på gården.

Resurser och prissättning – hur mycket kan du arbeta?

Företagaren producerar inte enbart Green Care-tjänster utan är också tvungen att sköta andra saker inom sitt företag. Det är bra att fundera över hur många timmar i dygnet du kan med realistiskt fakturera för Green Care-tjänster. Det är inte värt att pressa dig själv till bristningsgränsen. Räkna ut hur mycket tid som du använder för administration, marknadsföring, försäljning, nätverksbildning, skolning och andra lantgårdsarbeten.

Prissättning och lönsamhet går hand i hand. Företagandet är lönsamt när verksamhetens avkastning är större än kostnaderna under en viss tidsperiod. Företaget kan förbättra lönsamheten genom att öka på avkastningen från tjänster och produkter eller genom att minska på kostnaderna. I prissättningen bör produktens eller tjänstens pris anpassas med företagets strategi så att kunden är nöjd med priset och verksamheten är lönsam för den som producerar tjänsten.

Fundera över följande saker när det gäller prissättningen:

- Hur länge tar det för företaget att producera och genomföra en tjänst? Hur många tjänster kan företaget producera i månaden och för hur många kunder?
- Om övrigt arbete tar till exempel 60 % av företagarens tid, bör denna tid tas i beaktande i beräkningarna.
- Om företaget kan använda till exempel 5 timmar fakturerad tid för att producera en Green Care-tjänst, ska man inte fakturera enligt en åtta timmars arbetsdag.
- Hur mycket vill företagaren få/behöver företagaren ersättning för sitt arbete? Använd skalan "Din drömlön – En lön som du klarar dig med"?
- Vilka andra inkomstkällor har företaget förutom Green Care-verksamheten och hur mycket vinst ger de som bruttoinkomst? Hur betonas inkomstkällorna vid de olika årtiderna?
- Det lönar sig inte att basera prissättningen på gissningar eller slumpen, utan du bör göra beräkningar.
- Hur mycket semester behöver och vill företagaren ha under året, hur mycket fritid behöver företagaren ha under en vecka/månad? När du gör beräkningar, basera dem inte på sådana tankar som "jag måste arbeta 14 timmar om dygnet" eller "jag har inte råd att ta semester" eller "som en företagare kan jag inte tänka mig att jag skulle betala mig själv mer än en tusenlapp i lön". Basera beräkningarna på en realistisk och ideal situation.

Du är inte självisk om du vill ha en rimlig ersättning för ditt arbete. En ersättning, som möjliggör att du kan leva livet nöjd och frisk, uppfostra välmående barn och bygga ett samhälle som är en bättre plats för oss alla! Som företagare gör du världen bättre på många sätt. Var modig, prissätt modigt och lev lyckligt!

Marknadsföring och samarbetsnätverk

Marknadsföring behövs för att klienterna ska kunna hitta tjänsterna. Särskilt då när det är frågan om företag som är i startgroparna och som inte har etablerade kundrelationer är företagaren tvungen att satsa en stor del av arbetstiden på marknadsföring. I detta skede är företagen tvungna att satsa mycket på marknadsföring och kommunikation, men när de lyckas, kommer den tid de satsat att betala sig tillbaka.

Basverktyg för marknadsföring är företagets hemsida där den intresserade klienten snabbt hittar informationen om företaget, dess värdegrund och tjänster samt ger en överblick över företagsverksamheten.

Det lönar sig att använda många olika kommunikationskanaler när man marknadsför. Klienten blir nödvändigtvis inte intresserad av att köpa tjänsten första gången hen ser en annons, utan hen behöver flera påminnelser om företaget och dess tjänster. Förutom hemsidor kan företaget använda sig av broschyrer, reklamblad, ordna evenemang, delta i intervjuer och skriva berättelse i olika media. En viktig målgrupp är också klienternas nära anhöriga som söker den bästa möjliga verksamheten för sin närstående. Anhöriga kan nå till exempel via annonstavlor på hälsocentraler och serviceboenden eller via lokala social- och hälsovårdsföreningar.

Egna erfarenheter eller erfarenheten av någon som man känner och litar på utgör ofta den mest effektiva marknadsföringen. Under tidens lopp kommer de som köper tjänsterna också att få egna erfarenheter om företagets tjänster. Den bästa marknadsföringen är en nöjd klient och nöjda anhöriga.

Snabbkurs i marknadsföring

- Lägg extra tid på att diskutera och reda ut klientens behov.
- Berätta om din kompetens och vad du kan erbjuda.
- En tydlig tjänst som löser kundens ”problem” gör det lättare att ta till sig en ny verksamhetsform. Det är lättare att göra skräddarsydda lösningar för klienter utgående från färdiga tjänster.
- När man besöker en potentiell samarbetspart eller kund är det bra att ha med sig basinformation om företaget, till exempel broschyrer eller visitkort.

Kvalitetsmärken. Green Care Finland rf handhar kvalitetsmärket som företagare specialiserade inom Green care – verksamhet kan ansöka om. Den som ansöker om kvalitetsmärket ska fylla i en kvalitetshandbok för Green care – verksamhet. Företagaren ska beskriva företagets centrala processer i tjänsteproduktionen. Det finns två olika kvalitetsmärken. GrönOmsorg -märket är för företagare som producerar tjänster för social- och hälsovårdssektorn, medan GrönKraft -märket är för aktörer inom turism- och rekreationsverksamheten. Mera information om kvalitetsmärken finns på sidan www.gcfinland.fi.

Green care rf Finland
<http://www.gcfinland.fi/pa-svenska/kvalitetsmarken/>

Att skapa berättelser

I ett samhälle där vi drunknar i information och nyheter från olika medier, kan det ibland vara svårt att få sin röst hörd. ”Storytelling” ger tjänsten en djupare betydelse och upplevelse. Berättelsen ska vara en trovärdig del av företagets verksamhet. En berättelse ska gärna basera sig på genuina händelser som också i verkligheten kan hittas i företagets verksamhet. Denna berättelse kan man färga med lite fantasi för att stärka och väcka berättelsen till liv. Det som är viktigt är upplevelsen av berättelsen.

Alkumaa

Alkumaa (www.alkumaa.fi) är en lantgård i södra Finland som producerar handledd gruppverksamhet för barn och unga som behöver särskilt stöd. Följande berättelse beskriver kärnan i verksamheten.

Först vill jag berätta för dig hur Alkumaa kom till världen. I början var det bara jag, en ensam skog. Jag visste inte vem jag var eller vad jag handlade om. Jag kände inte till mina styrkor, mina svagheter, mina egenskaper. Jag kände inte till mina egna gränser, jag visste inte hur djupt mina rötter nådde. Det enda jag visste var att det fanns många varelser inom mig, och att inom mig levde de vackraste växterna och djuren.

Men sen ändrades allt, för jag mötte årstiderna. Först märkte jag höstens mörker, stormar och brus. Jag förstod mina krafter och jag förstod varifrån jag öste vinden. Hur jag kan bli befriad från allt onödigt.

Sen fick jag uppleva den sköna, vita vintern. Den gav mig stillhet och jag fick vila. Jag var vit och vacker, jag var rofylld och lugn.

Sen kom våren. Snön smälte och inom mig strömmade tusentals glada, vårliga bäckar. Grönskan växte över mig och nya blomställningar växte fram i det stora kretsloppet.

Och äntligen märkte jag det. Sommaren hade kommit till mig. Jag förvandlades från en grön nyans till en annan, från blått till guld. Mellan grenarna i mina träd silade det ett varmt ljus på mina moar.

Jag är Alkumaa. Jag lärde mig att alla ändringar är välkomna. Jag lärde mig att rötterna i mina träd når djupt ned in i marken och att de går genom hela skogen och bär livet i min skog starkt och säkert, från en årstid till en annan, från ett år till ett annat. Jag märkte, att vi har alla vår egen plats i skogens mångfald.

Konkurrensutsättning av offentliga upphandlingar

Kommuner, samkommuner och de upphandlingar som staten gör utanför organisationen är så kallade offentliga upphandlingar som regleras av lagstiftning. Upphandlingsformerna innehåller öppen eller selektiv anbudsinfordran, konkurrenspräglad dialog eller direkt upphandling. Öppen anbudsinfordran går ut på att den upphandlande enheten publicerar en upphandlingsannons, sätter ut en öppen anbudsbegäran och de intresserade leverantörerna kan skicka in ett anbud. I den selektiva anbudsinfordran kan bara sådana leverantörer som köparen valt på förhand skicka in ett anbud. Den konkurrenspräglade dialogen betyder att den köpande enheten diskuterar med möjliga leverantörer om de bästa lösningarna till köparens behov. Den offentliga upphandlingen kan vara ansträngande för en liten tjänsteproducent. Att upphandlingarna konkurrensutsätts i mindre mängder åt gången kan göra det enklare för de lokala företagen att delta i konkurrensutsättningen. Köparen kan också göra en direkt upphandling om det är frågan om en liten prövning eller om upphandlingens värde inte är hög. Gränsvärdet för social- och hälsovårdstjänsterna är 400 000 euro (Lag om offentlig upphandling och koncession). Familjevården baserar sig på uppdragsavtal och då behövs inte konkurrensutsättning. Ett enskilt familjehem producerar tjänsten till ett på förhand bestämt pris.

Det skriftliga anbudet bör ha minst följande information:

- tjänsteleverantör och leverantörens kontaktuppgifter
- definition av tjänsteformen (till exempel dagverksamhet på en lantgård) och dess innehåll (t.ex. handledning, transport, måltider, kaffeservering, utrustning)
- gruppstorlek (personer/grupp/dag) och verksamhetens längd i timmar samt frekvens (till exempel 6 h/dag, 1 dag/vecka)
- eventuell premie och hur denna betalas
- tjänstens pris (t.ex. euro/deltagare/verksamhetsdag) och eventuell mervärdesskatt. Definition av undantagssituationer till exempel då en klient insjuknar och kan inte delta i dagverksamheten
- anbudets förfallodag
- faktureringsanvisning

Som bilaga till anbudet kan bifogas en mer detaljerad beskrivning av tjänsten, företagets plan för egenkontroll och säkerhet samt annat material om företagets verksamhet och kompetenser.

Merikarvia Green Care företagsgrupp

Exempel på verksamhet

En dag inom dagverksamhet på Kosola gård ”Maatilan päivätoimintakokeilu Kosolan tilalla Härmässä.” (YouTube-video).
Projektet ”Green Care tunnetuksi Etelä-Pohjanmaalla.” youtu.be/p_tOJsA4v88

Tio goda orsaker att välja Green care –tjänster. ”Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset 2015. 10 syytä valita Green Care-palveluja.” etela-suomi.proagria.fi/sites/default/files/attachment/10_syyta_valita_green_care_palveluja_nettilis.pdf.

Juhos dag på Hoivafarmi. ”Juhon päivä Hoivafarmilla” (YouTube-video)
www.youtube.com/watch?v=WCxedBx8AE8. Xamk – Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Vi träffas på Hoivafarmi! ”Hoivafarmilla tavataan!” (YouTube-video)
youtu.be/z3CgsTrolow. Xamk – Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Planering av företagsverksamheten och att fungera som arbetsgivare

Företagarens ABC. Suomen Yrittäjät ry. På webbsidan hittar du information om att starta ett företag och lagens krav på arbetsgivare www.yrittajat.fi/yrittajan-abc-316123

Företagarskolning TE-tjänster
www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/yrittajalle/aloittavan_yrittajan_palvelut/yrittajaksi_kouluttautuminen/index.html

Att grunda företag. Nyföretagarcentral. www.uusyrittyskeskus.fi/yrityksen-perustaminen/
Perehdyttäminen ja työnopastus. Arbetshälsoinstitutet.
ttk.fi/koulutus_ja_kehittaminen/julkaisut/digijulkaisut/perehdyttaminen_ja_tyonopastus_-_ennakoivaa_tyosuojelua

Mattila, T., Sinisalo, A., Lähti, M. 2010. Työntekijöiden perehdyttäminen ja työnopastus puutarha - ja maataloustuotannossa. Työtehoseura. TTS-tutkimus.

Louhelainen, S. 2010. Hevosyrityksen liiketoiminta ja johtaminen. Tavastlands yrkeshögskola. www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/90757/Hevosyrityksen_liiketoiminta_ja_johtaminen_2010.pdf?sequence=1

Pylkkänen P., Skyttä T. 2016. Tienviittoja hoivamaatiloimintaan. Mikkeli yrkeshögskola. Vapaamuotoisia julkaisuja 87. URN:ISBN:978-951-588-584-5

Luke, THL ja GCF ry 2018. Suomalainen Green Care – LuontoHoivan ja LuontoVoiman laatutyökirja. Naturresursinstitutet, Institutet för hälsa och välfärd och Green Care Finland ry. www.gcfinland.fi/tiedostopankki/503/green-care-tyokirja-2018.pdf

Kalliomäki, Anne. 2014. Tarinallistaminen. Alma Talent

Hassink, J. 2017. Understanding Care Farming as a Swiftly Developing Sector in the Netherlands.
www.greencarenetvaerk.dk/wp-content/uploads/2017/11/phDthesisHassinktotalandereopmaakdefdef3.pdf

Internationell verksamhet

I Storbritannien

Care Farming UK. Organisation för aktörer inom rehabiliterande verksamhet på lantgårdar.

www.carefarminguk.org/

Federation of City Farms and Community Gardens. Organisationen utvecklar gemenskaplig verksamhet på lantgårdar i stadsmiljö. www.farmgarden.org.uk

Thrive. En organisation som utvecklar trädgårdsunderstödd verksamhet. www.thrive.org.uk/

Farms For Schools. Att använda lantgårdar som inlärningsmiljöer för skolor. www.farmsforschools.org.uk/

Council for learning outside the classroom. Metoder för inläring utomhus och samarbetskunskaper.

www.lotc.org.uk/

I Norge

Inn på tunet. Norges verksamhetsmodell för Green Care-verksamhet på lantgårdar. www.innpatunet.no

I Nederländerna

Federatie Landbouw en Zorg. Förening för rehabiliterande verksamhet på lantgårdar i Nederländerna.

www.landbouwzorg.nl/

I USA

Green Chimneys Farm. Föregångare inom djurunderstödd verksamhet som har gett rehabilitering, skolning och boende för barn och unga

sedan år 1947. www.greenchimneys.org/

I Sverige

Gröna Arena. En webbsida som underhålls av Hushållningssällskap-organisationen för de som köper och erbjuder tjänster inom grön omsorg. hushallningssallskapet.se/tjanster-produkter/foretagsutveckling/landsbygdsutveckling/gron-arena/

Samarbetsnätverk inom Europa

Farming for Health, Community of Practice. Ett nätverk för aktörer som är intresserade av grön omsorg på lantgårdar. farmingforhealth.wordpress.com/

Naturbaserad verksamhet i Österbotten

Martta Ylilauri och Pia Smeds

Livskraft från den Österbottniska naturen (Luonnostaan nousseva Pohjanmaa) är ett projekt som pågått inom Österbotten och Mellersta Österbotten från 2016 till 2019. Följande tjänstemodeller beskriver områdets starka kunskande när det gäller att dra nytta ur naturens gynnande effekter.

Gamla Vasa sjukhus – rehabilitering av mentalvårds-klienter

Vid Gamla Vasa sjukhus vårdas rättspsykiatriska och psykiatriskt utmanande vuxna patienter. Natur- och djurunderstödd verksamhet har funnits länge bland tjänsteutbudet på sjukhuset, men under de senaste åren har man börjat utveckla verksamheten.

Verksamheten utnyttjar personalens mångsidiga kunskande och den existerande miljön. De har tagit i bruk olika Green care -verksamhetsformer som stärker samverkan och socialt samspel.

Djurunderstödd verksamhet har fokuserat på hundassisterad ergoterapi och hästverksamhet. Den djurunderstödda verksamheten har upplevts vara till hjälp när patienten har haft svårt att hitta motivation för eller godta rehabiliterande verksamhet. Djurunderstödd verksamhet används som stöd för mångsidig färdighetsträning och samspel, på både individuell och gruppnivå.

Under 2017 byggdes en stor fårhage på sjukhusets område och under de följande somrarna har får betat i anslutning till sjukhuset. Sommarfåren har anpassat sig väl med området och har blivit allt mer sociala, vilket har ökat klienternas intresse för djuren. Samspelet som uppstår när klienten matar djuret (matar för hand, klappar fåret) har varit betydelsefullt för många klienter och det har skapat ett band mellan dem till fåren, vilket motiverar till att sköta om djuren.

Sjukhuset har en lång tradition inom trädgårdsverksamhet. Områdets trädgård och åkrar har använts för livsmedelsförsörj-

Bild: Marko Kauppi.

ningen sedan 1700-talet då Lazarettet i Wasa grundades. Sedan dess har åkrarna och trädgården använts mindre. Tack vare den aktiva personalen pågår en renovering av den gamla trädgården och den har fått ett litet växthus. Planen är att odla nyttväxter i drivbänkar. Även sjukhusets motionsspår och dess omgivning har förbättrats. Intill motionsspåret finns nu en eldplats och ett vindskydd, vilket har erbjudit patienterna en möjlighet att lära sig nya arbetsfärdigheter.

Att flytta trädgårdsverksamheten inomhus till vintern hör till framtidsplanerna.

Utfärder i Kvarkens skärgård, vandring, båt färder, fiske, bastubad och simning har varit en del av sjukhusets rekreationsverksamhet. Utfärderna har ordnats i samarbete mellan idrottsinstruktören, arbetsterapin och avdelningarna. I framtiden kommer de att fortsätta med att utveckla Blue Care-verksamhet, rehabiliterande verksamhet i vattenmiljö.

Kårkulla Sundom boende och lantgård – verksamhet på lantgårdar för personer med utvecklingsstörning

I Sundoms natursköna landsbygdsmiljö finns Sundom boende, som grundades på lantgården år 1995. Den erbjuder naturnära serviceboende för vuxna och äldre personer med utvecklingsstörning som behöver vård dygnet runt. I samband med Sundom boende finns Sundom lantgård som erbjuder arbetsverksamhet för personer med utvecklingsstörning.

På lantgården finns varierande praktiska arbeten som underhåll av lantgården och dess omgivning, djurskötsel och andra sysslor som varierar beroende på årstiden. Klienterna deltar i skötseln av hönor, kaniner och får och städningen av djurstallen.

Mest arbetsuppgifter finns det under sommarperioden då gräset behöver klippas och trädgården skötas. Lantgårdens, trädgårdens och den omgivande naturens råvaror används mångsidigt. Under skördetiden tillverkar klienterna saft och sylt av trädgårdens skörd. På gården byggs ett växthus, vilket förlänger odlingsperioden och utvidgar trädgårdsverksamhetens möjligheter. I det nyligen renoverade och rymliga köket bakar klienterna tillsammans med personalen nästan varje dag.

På vintern fokuserar verksamheten på snöarbeten, träarbeten i lantgårdens verkstad samt på pyssel där man utnyttjar naturmaterial. Skogsarbeten och vedhuggning är en del av lantgårdens verksamhet året runt, och det hämtar in lite inkomster till enheten.

Kaffepauser och matraster skapar rytm i det gemensamma sysslandet. Pauser och utflykter i naturen ger variation till vardagens rutiner. Skogsstigarna och rastplatserna som finns nära lantgården används i rekreationsverksamheten. På sommaren simmar klienterna vid den näraliggande havsstranden, som är på promenadavstånd.

Klienterna på lantgården ser genast resultaten av sitt arbete, vilket ger dem erfarenheter av att lyckas. Att få något att växa från frö till skörd eller se ett hönsägg kläckas till kyckling ger insikt om naturens kretslopp och stärker tålamodet. Samverkan och samspel med andra människor och naturen stöder boendets och lantgårdens målsättningar om ekologisk och social hållbarhet.

Bild: Susanne Häggdahl

Hevostoiminta Laukki och Stall Långvik – ett fungerande företagssamarbete

Hevostoiminta Laukki är en privat tjänste producent som erbjuder socialpedagogisk hästverksamhet för barn, unga och vuxna. Företagaren är utbildad socionom och tar emot sina klienter vid Stall Långviks ridskola som ligger i Munsmo, 14 kilometer från Vasas centrum. Stall Långvik befinner sig i trivsamt lantlig miljö och erbjuder en trevlig omgivning för både människor och hästar.

Laukkis klienter kommer från socialsektorn och ungdomshem. Klienterna kan ha svårigheter med sociala färdigheter, livskompetens eller mental hälsa. De har också haft vuxna klienter med utvecklingsstörning och rehabiliteringsklienter från mentalvården.

Samarbetet med Stall Långvik startade på våren 2014. Ridskolan hade sedan tidigare ordnat fysioterapeutisk ridterapi. Erfarenheterna av samarbetet har varit goda och tjänsterna har kompletterat varandra. Företagarna har samma värden i sin verksamhet och samarbetsformerna är tydligt definierade. Båda parterna har en gemensam vilja att utveckla verksamheten och sin yrkeskompetens.

Den socialpedagogiska hästverksamheten har upplevts vara ett bra alternativ när det vid sidan av samtalsterapi behövs en motiverande aktivitet för rehabiliteringen. För varje klient eller familj utarbetas en individuell plan med målsättningar, ofta tillsammans med vårdnadshavarna och socialarbetaren eller -handledaren. En plan kan bestå av en period på några månader eller ett år och innehålla serier med 10-30 verksamhetsdagar enligt klientens behov.

Den som deltar i stallets verksamhet får delta i många olika roller. Vanligen deltar klienterna i stallets vardagliga aktiviteter som att sköta och mata hästarna, hålla stallet rent och rida eller köra hästspann. Det som är viktigt är samspelet med hästarna och att lära tolka deras språk.

I samband med verksamheten diskuteras och bearbetas känslor. Det tydligaste resultatet är att klientens självkänsla och mod växer, vilket förstärks av de goda erfarenheterna av att lyckas.

Bild: Pia Bobacka

Serviceboende Marielund – naturunderstött serviceboende

Serviceboende Marielund i Vörå erbjuder serviceboende för äldre personer som behöver omsorg dygnet runt. Terapiträdgården byggdes på personalens initiativ. Den har planerats av en i personalen som studerade till trädgårdsmästare vid sidan av sitt arbete. I planeringen av trädgården har det betonats en tydlig struktur, ergonomi, säkerhet, tillgänglighet och estetik. Trädgården byggdes nästan helt av volontärer och materialet inköptes med hjälp av bidrag.

På gården finns en stor björk som ger en mjuk skugga åt gården och erbjuder platser för fågelbon. Lövprassel och fågelsång är centrala delar av sommarens ljudlandskap. Trädgården har en lättill-

gänglig och hinderfri stig och en gångbro som tränar de boendes motorik och muskelstyrka. Stigen för till olika delar i trädgården. Färgglada blommor och växter finns under hela växtperioden. De som bor på boendet kan plocka jordgubbar och andra bär, vilket kan väcka smaksinnelser från barndomen. Doften av örter och blommor lockar fjärilar och andra insekter.

Gamla föremål i trädgården väcker minnen. Många på boendet har en stark anknytning till skärgården och havet, vilket de påminns om när de ser den gamla roddbåten vid dammen. Det finns ett litet hönshus intill trädgården. Hönorna och kycklingarna ger vardagen glädje och sysselsättning. Klienterna på boendet får också delta och odla grönsaker i odlingslådorna.

Terapiträdgården har många fördelar. Vistelse i trädgården och motionen förbättrar matlusten och sömnkvaliteten. Trädgården väcker tankar och minnen som kan öka socialt umgänge. Trädgården och sommarhönorna lockar ut även då när det skulle kännas lättare att bara stanna inomhus. Trädgården upprätthåller boendens hälsa och funktionsförmåga.

Bild: Marta Ylilauri

Kiviniitty skola – Green care som stöd i skolarbetet

Personalen i Kiviniitty skolan märkte att traditionella undervisnings- och elevvårdslösningar inte passade för alla elevers behov. En del av eleverna kunde inte av en eller annan orsak gå i skolan, oavsett de vanliga stödåtgärderna. Elever med särskilda behov behöver ofta stöd i även annat än lärande och för en del av eleverna finns det en påtaglig risk för marginalisering.

Speciallärarna vid skolan har börjat studera hur naturundstödd verksamhet kan stödja eleverna. Två speciallärare utbildade sig inom socialpedagogisk hästverksamhet. Efter det har hästverksamheten använts som stöd i skolarbetet både för grupper och enskilda elever. Skolan utarbetade också en valfri kurs för eleverna med vandring, cykling, havsutfärder och lokalkultur på programmet. Kursen blev framgångsrik. Eleverna lärde känna och använda idrottsområden som de kan utnyttja även på fritiden.

På hösten 2017 startades en FLEX-klass (Flexibel grundläggande utbildning), som inkluderade naturbaserad verksamhet. Målsättningen med FLEX-verksamheten är att stöda elever som riskerar att bli utan avgångsbetyg eller andra stadiets studieplats. Det finns redan ca 180 FLEX-klasser i Finland.

I Karleby ordnas FLEX-verksamhet vid Kiviniitty skola. Till FLEX-klassen (med max 10 elever) styrs i första hand elever från årskurs 8 och 9. Klassen studerar tillsammans till grundskolans slut. Undervisningen följer läroplanen för den grundläggande utbildningen men undervisningsarrangemangen skiljer sig från de traditionella. För varje elev utarbetas en egen plan för lärande.

Verksamhetens röda tråd är naturen. Till valfria ämnen hör bland annat ämnen som 'arbetsliv och företagande' samt 'naturen och utflykter'. Därtill finns det andra valfria ämnen. Under hösten har klassen gjort utfärder till närområdets skogar och naturstigar, besökt grannkommunens Skolpark och deltagit i äventyrspedagogisk naturdag som ordnades av Karleby naturskola. Hösten fortsätter med bland annat arkeologiska utgrävningar som leds av två arkeologer, fem stallverkstäder och verksamhetsfyllda skoldagar vid Isojärvi herrgård, som har möjliggjorts av Karleby Ungdomstjänster.

Fårgården – mångsidig verksamhet för olika grupper

Företagaren på Sannes fårgård i Korsholm funderar på att utveckla gårdens naturunderstödda verksamhet. I dag utnyttjar företagaren gården i sin dagsyssla som lärare för unga med särskilda behov. Eleverna deltar i verksamheten på gården som en del av studierna. Målsättningen är att stärka samverkan och motoriken hos eleverna. Gården är också en besöksgård för daghems- och skolgrupper som kommer och bekantar sig med fåren och deras vardag. Gården har ett företagspartnersamarbete med social- och hälsovårdssektorn genom att erbjuda gården som arena för ergoterapi och som stöd i integrationen av flyktingar genom att erbjuda lotter i trädgården för småskalig odling. Företagaren har inte aktivt marknadsfört tjänsterna utan verksamheten har formats utifrån personliga kontakter.

I samarbete med projektet, har man prövat på hur verksamheten på gården kunde passa för vuxna i arbetslivet, som en del av arbetshälsans verksamhet på arbetsplatsen. Deltagarna var vuxenstuderande som studerade Green care – företagsamhet. En dag på en fårgård innehåller många aktiviteter som lämpar för samarbetsövningar, fysisk aktivitet och social samvaro. Naturen stärker närvaron, lugnar ner och tillåter kolleger att möta varandra i en ny miljö utan arbetets press.

Verksamheten på en gård fokuserar inte på tävlande och konkurrens, utan på att tillsammans uppnå ett gemensamt högre mål, för gårdens djur. Relationerna inom gruppen och till naturen stärks när fåren visar sin rättframma uppskattning för arbetet.

Under en eftermiddag fick deltagarna en möjlighet att bekanta sig med vardagen på fårgården, fårets liv och beteende samt själsliv. Genom de korta uppgifterna fick deltagarna samarbeta, lösa problem, delta i fysisk verksamhet och koppla av. Programmet började med att företagaren berättade om sin egen historia som företagare och om fårgården som ändrar efter fårens behov och årstiderna. Som uppvärmning fick deltagarna packa dagens arbetsredskap i traktorn och vandra över ängarna till fårens inhägnad. Att vandra över ojämn mark värmdde upp musklerna och stärkte närvaron.

Fåren var dagens viktigaste lärare. Först fick deltagarna mata fåren från andra sidan av stängslet. När de kände sig säkra med djuren och djuren med dem, fick de gå in i inhägnaden. Dagens arbetsuppgifter genomfördes i samma inhägnad med fåren. Detta innebar att deltagarna och fåren fick bekanta sig med varandra i lugn och ro och bygga upp ett ömsesidigt förtroende.

Deltagarna renoverade fårens regnskydd, tog bort sly och förstörade inhägnaden genom att sätta upp nytt stängsel. Dagen avslutade med kaffe och reflektion över dagen. Deltagarna upplevde att det mest givande hade varit att den konkreta sysselsättningen och att möta fåren. Deltagarna ansåg att kaffepausen och samvaron vid höladan hade varit en stämmingsfull upplevelse som svetsade ihop gruppen.

Bild: Pia Smeds.

Livskraft från den Österbottniska naturen
- Luonnostaan nouseva Pohjanmaa (AURA)

Projektet förverkligades av Naturresursinstitutet (Luke),
Vasa universitets Levón-institut och Centria yrkeshögskola.

Naturresursinstitutet, Vasa 2018

I samarbetet deltog följande projekt:

Nordic Nature Health Hub, Utbildningsmodul inom naturbaserad vård och pedagogik,
LuoNa: Luonnollista tukea elämään - Naturligt stöd för livet

Tilläggsinformation:

www.facebook.com/gronomsorg/

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

LANDSBYGD.FI